

RIERC Regionális
Innováció- és
Vállalkozáskutatási Központ

KUTATÁSI BESZÁMOLÓK

2016/001

GEM 2016 Magyarország

Globális Vállalkozói Monitor Magyarország Jelentések

Németh Gergely Tibor

Budapesti Metropolitan Egyetem

Horváth Krisztina

Pécsi Tudományegyetem Közgazdaságtudományi Kar

Szerb László

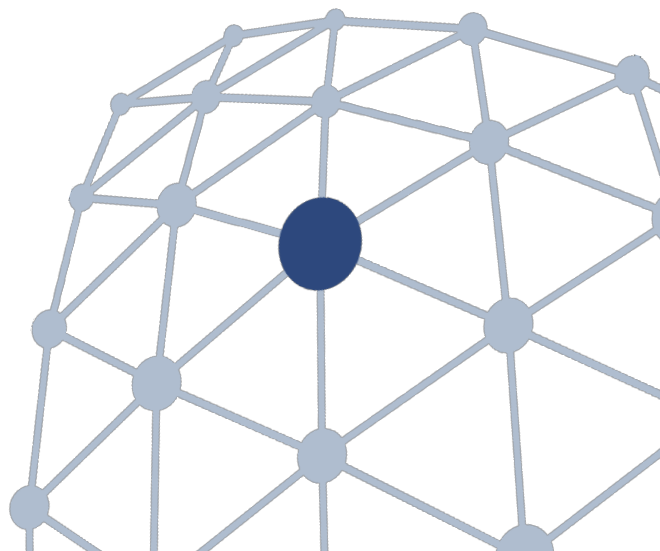
Pécsi Tudományegyetem Közgazdaságtudományi Kar

**Regionális Innováció- és
Vállalkozáskutatási Központ**

Pécsi Tudományegyetem
Közgazdaságtudományi Kar
H-7622 Pécs, Rákóczi út 80

Telefon: +36-72-501-599/63190

E-mail: rierc.center@ktk.pte.hu
Honlap: <http://hu.rierc.ktk.pte.hu/>

GEM 2016 Magyarország

Németh Gergely Tibor – Horváth Krisztina – Szerb László

GEM 2016 Magyarország

Németh Gergely Tibor

PhD, szakirányvezető
Budapesti Metropolisz Egyetem
1148 Budapest Nagy Lajos király útja 1-9.
E-mail: nemeth.gergely@cova.hu

Horváth Krisztina

PhD, kutatási asszisztens
Pécsi Tudományegyetem Közgazdaságtudományi Kar
H-7622 Pécs, Rákóczi út 80.
E-mail: horvathk@ktk.pte.hu

Szerb László

DSc, egyetemi tanár
Pécsi Tudományegyetem Közgazdaságtudományi Kar
H-7622 Pécs, Rákóczi út 80.
E-mail: szerb@ktk.pte.hu

Globális Vállalkozói Monitor Magyarország
Jelentések

Sorozatszerkesztők:

Szerb László
Márkus Gábor

Tartalomjegyzék

Ábrák jegyzéke	4
Táblázatok jegyzéke	4
1 Vezetői összefoglaló	5
2 Bevezetés	6
2.1 Koncepcionális háttér	6
2.2 Adatforrások.....	8
2.3 A vállalkozói ökoszisztéma kutatása	8
2.4 A 2016-os GEM felmérés	8
2.4.1 Referenciacsoporthoz a GEM 2016-os elemzéshez	8
2.4.2 A GEM kutatás fő mutatói	9
3 Magyarország vállalkozói jellemzői a GEM 2016 vizsgálat adatai alapján	12
3.1 A vállalkozói attitűdök mutatói	12
3.1.1 A vállalkozás egyéni jellemzői	12
3.1.2 A társadalmi értékek észlelése	13
3.2 A vállalkozói aktivitás mutatói.....	14
3.3 A vállalkozás környezeti tényezői	17
3.4 Magyarország és a volt szocialista országok vállalkozói teljesítményének összehasonlítása	19
4 Magyarország vállalkozói ökoszisztémája a GEI alapján.....	24
4.1 Koncepcionális háttér	25
4.2 A vállalkozói ökoszisztéma helyzete Magyarországon	26
4.3 Hazánk vállalkozói ökoszisztémája a referenciacsoporthoz képest	28
4.4 Gazdaságpolitikai ajánlások a hazai vállalkozói ökoszisztéma fejlesztésére- a GEI módszer gyakorlati hasznosítása	31
5 Hivatkozásjegyzék.....	33
6 Mellékletek.....	35

Ábrák jegyzéke

1. ábra: A GEM kutatás koncepcionális keretrendszere	7
2. ábra: A GEM vállalkozási folyamat alapú megközelítése	7
3. ábra: Egyéni vállalkozói jellemzők az országok fejlettsége szerinti csoportosításban és Magyarországon 2016-ban (%).....	13
4. ábra: Társadalmi értékek észlelése az országok fejlettsége szerinti csoportosításban és Magyarországon 2016-ban (%).....	14
5. ábra: Vállalkozói aktivitási mutatók az országok fejlettsége szerinti csoportosításban és Magyarországon 2016-ban (%).....	16
6. ábra: Teljes korai fázisú vállalkozói aktivitás (TEA) az országok fejlettsége szerinti csoportosításban	17
7. ábra: A vállalkozás környezeti tényezői az országok fejlettsége szerinti csoportosításban és Magyarországon 2016-ban.....	18
8. ábra: A vállalkozás egyéni mutatói a volt szocialista országokban (%)	20
9. ábra: A társadalmi értékek mutatói a volt szocialista országokban (%)	21
10. ábra: A vállalkozói aktivitás mutatói a volt szocialista országokban (%).....	21
11. ábra: A GEI index koncepcionális modellje	26
12. ábra: GEI az országok fejlettsége szerinti csoportosításban és Magyarországon 2016-ban	28
13. ábra: GEI a volt szocialista országokban	29

Táblázatok jegyzéke

1. táblázat: Az összehasonlító elemzés során alkalmazott referenciacsoportok országai	9
2. táblázat: Az egyéni jellemzők hazai értékei és GEM 2016 rangsorban elfoglalt helyük. 12	
3. táblázat: Az egyéni jellemzők dimenzióinak időbeli alakulása (2014-2016)	12
4. táblázat: A társadalmi értékek észlelésének hazai értékei és GEM 2016 rangsorban elfoglalt helyük.....	13
5. táblázat: A társadalmi értékek észlelése dimenzióinak időbeli alakulása (2014-2016) ...	14
6. táblázat: A vállalkozói aktivitás hazai értékei és GEM 2016 rangsorban elfoglalt helyük	14
7. táblázat: A vállalkozói aktivitási mutatók időbeli alakulása (2014-2016).....	15
8. táblázat: A vállalkozás környezeti tényezőinek pontszámai az országok fejlettsége szerinti csoportosításban és Magyarországon 2016-ban	19
9. táblázat: A vállalkozás környezeti mutatói a volt szocialista országok esetében (%)	23
10. táblázat: Magyarország vállalkozói ökoszisztémája (2014-2016)	26
11. táblázat: Magyarország vállalkozói ökoszisztémája GEI pillérek és változók alapján..	27
12. táblázat: Vállalkozói attitűdök a volt szocialista országokban.....	30
13. táblázat: Vállalkozói adottságok a volt szocialista országokban	30
14. táblázat: Vállalkozói aspirációk a volt szocialista országokban	31
15. táblázat: Magyarország 2016-os GEI értékének 10%-os növelése optimális erőforrásallokáció esetén.....	32
1. melléklet: A GEI index felépítése	35
2. melléklet: A GEI index egyéni változóinak leírása.....	36
3. melléklet: A GEI index intézményi változóinak leírása.....	37
4. melléklet: A 2016-os GEM felmérésben részt vevő országok rangsora GEI értékük alapján	41

1 Vezetői összefoglaló

A Globális Vállalkozói Monitor (GEM) 2016-os felmérés adatai alapján Magyarország vállalkozói teljesítményéről a következő megállapításokat tehetjük:

- A megelőző két évhez képest az üzleti lehetőségek észlelése és a vállalkozói szándék kismértékben javult, a vállalkozásindítási képesség és a bukástól való félelem esetében érdemi változást nem tapasztalhatunk. A társadalmi értékek észlelését tekintve némi javulást láthatunk a vállalkozás mint karrier megítélésében és a média vállalkozói képe esetében. A vállalkozók ellentétes megítélése, a magas státusz és a negatív médiakép ellentmondása azonban változatlanul és erőteljesen jelen van Magyarországon.
- A vállalkozói aktivitást mérő mutatók esetében mind a teljes korai fázisú vállalkozói mutató, mind a megállapodott cégek mutatója visszaesést mutat. Ugyan a rangsorokban is hátrább kerültünk, de ez nem feltétlenül hátrányos, hiszen Magyarországon túl sok túl kicsi cég található. A megszűnő cégek rátája folyamatosan csökken. Ha a nagyságrend nem is igazán egyezik a statisztikákkal, a tendencia javuló helyzetet mutat.
- A szakértői felmérés, amely a vállalkozások egyébként nehezen számszerűsíthető környezeti tényezőinek mérésére szolgál, összességében Magyarország gyenge teljesítményét mutatja. Bár szakértőink szerint a vállalkozási finanszírozási források rendelkezésre állnak, a belső piaci dinamika jó és a fizikai infrastruktúra állapota is megfelelő, a kormányzati politika, a szabályozás, a vállalkozói programok, és az iskolai

vállalkozói képzés problematikusak. Ezeken a területeken még a volt szocialista országok között is az utolsók között szerepelünk. Kritikusan alacsony a vállalkozók társadalmi támogatottsága is.

- A Globális Vállalkozói Index (GEI) a nemzeti vállalkozói ökoszisztéma állapotát mérő komplex, dinamikus jellegű minőségi mutató. Az index alapján a hazai vállalkozói ökoszisztéma átfogó teljesítménye 2015-ről 2016-ra stagnál, változatlan marad. Ez a vállalkozói attitűdök és vállalkozói adottságok területén tapasztalható romló teljesítményünknek tulajdonítható, amelyet a vállalkozói aspirációk javulása kompenzál. Vállalkozói ökoszisztémánk relatív állapotát tekintve a GEM felmérésben részt vevő 65 ország között a 37. helyet foglaljuk el.
- A GEI által vizsgált 65 ország viszonylatában a vállalkozói attitűdök tekintetében állunk a legrosszabbul. A pillérek többsége átlag alatti, sőt, a kockázatvállalás és a hálózatosodásra való készség tekintetében Magyarország az egyik leggyengébben teljesítő ország. Vállalkozói adottságaink már kedvezőbbek. Itt az egyéni tényezők húzó hatása érvényesül, szemben az intézményi tényezők alacsonyabb teljesítményével. Hazánk a vállalkozói aspirációk tekintetében áll a három alindex közül legjobban. Itt található az egyetlen pillér (nemzetköziesedés), amelyben Magyarország a legfejlettebb országokkal egy szinten szerepel.

A kutatást az NKTH/OTKA K 120289 „Vállalkozás és versenyképesség vizsgálatok Magyarországon a Globális Vállalkozói Monitor felmérései alapján, 2017-2019” projekt finanszírozza, köszönet a támogatásért.

2 Bevezetés

A Global Entrepreneurship Monitor (GEM) kutatást a bostoni Babson College és a London Business School kezdeményezte 1997-ben. Hazánk 2001 óta vesz részt a kutatásban a Pécsi Tudományegyetem Közgazdaságtudományi Karának folyamatos támogatásával. A GEM kutatás alapvető célja a vállalkozás és a vállalkozói aktivitás különböző aspektusainak mérése és nemzetközi összehasonlítása, különösen:

- a vállalkozói attitűdök, a vállalkozói aktivitás, a vállalkozói adottságok és a vállalkozói aspirációk országok közötti különbségeinek mérése;
- a nemzeti szintű vállalkozói aktivitás természetének és befolyásoló tényezőinek azonosítása;
- a vállalkozási tevékenységet előmozdító és hátráltató tényezők elemzése; valamint
- a vállalkozás ösztönzését elősegítő gazdaságpolitikák azonosítása és kutatása.

A kutatás kezdete óta már több mint 100 ország vett részt a felmérésben. Több mint 300 tudományos és kutatóintézet foglalkozott az adatok gyűjtésével és elemzésével világszerte. A helyi GEM szervezetek munkatársait tekintve több mint 500 szakértő vett részt a kutatás különböző fázisaiban. Éves szinten több mint 200.000 fő válaszol a felmérésben szereplő kérdésekre (GEM 2018a).

Magyarországot az előző évekhez hasonlóan 2000 fős minta reprezentálja. Az adott év mutatóit minden esetben összevetjük a korábbi évek hasonló eredményeivel. Így ezen jelentés nagyban támaszkodik a 2016-os adatokon túl az előző évek adatsoraira is (Szerb, Márkus és Petheő 2011; Páger és Szerb 2014; Márkus és Szerb 2013, 2014; Horváth és Szerb 2015).

2.1 Konceptcionális háttér

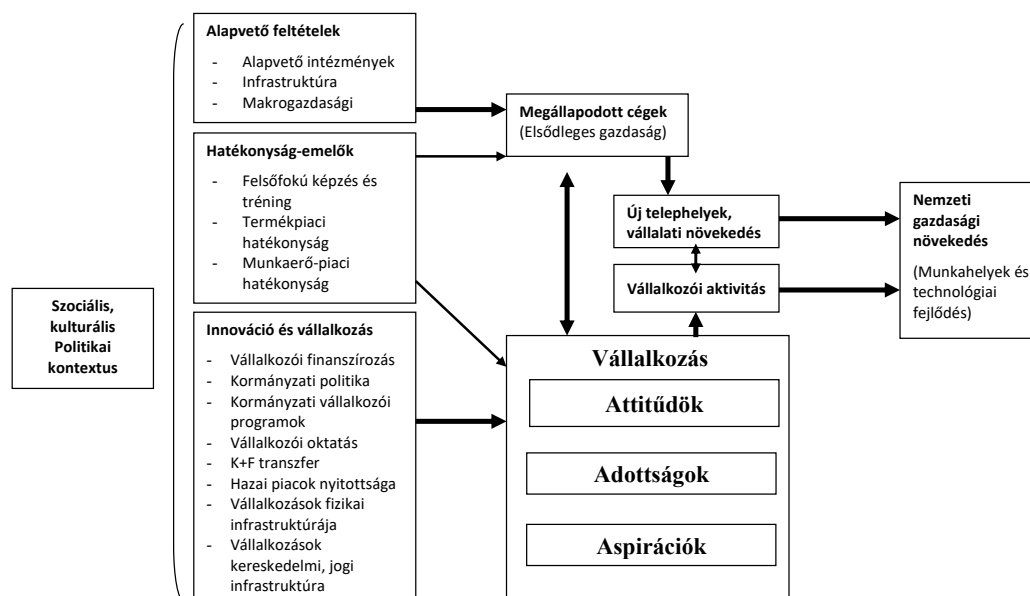
A kutatás mögött meghúzódó koncepcionális keretrendszer az elmúlt 20 évben jelentős változásokon ment keresztül (1. ábra). Az alapkoncepció a vállalkozói magatartás karakterisztikáit és az azokat befolyásoló környezeti tényezőket köti össze. E szerint a vállalatokra befolyást gyakorol a gazdasági, a társas-társadalmi és a politikai környezet (Szerb, Aidis és Acs 2013).

A GEM modell nemzeti szintre vetítve vizsgálja a vállalkozás dinamikáját. A Világgazdasági Fórum (World Economic Forum; WEF) besorolását alkalmazva három fejlettségi kategóriát használ a különböző nemzetek fejlettség szerinti csoportosítására:

- **Tényező-vezérelt gazdaságok** (pl.: Burkina Faso, Vietnam): itt a vállalkozások alapvetően a meglévő, elérhető erőforrások kiaknázásával próbálnak gazdasági előnyhöz jutni.
- **Hatékonyság-vezérelt gazdaságok** (pl.: Kína, Egyiptom): ezen az eggyel magasabb fejlettségi szinten a gazdasági szereplők többnyire már a tömegtermelés hatékony útjait keresik és használják. A munkaerőpiac és az oktatás specializálódott a hatékonyság növelése, a pénzpiac fejlesztése, a technológiák adaptálása és a piac méretének növelése érdekében. Ebbe az országcsoportba tartozik Magyarország is.
- **Innováció-vezérelt gazdaságok** (pl.: Szingapúr, Svédország): a legfejlettebb gazdaságok, ahol a tudásintenzív ágazatok és a szolgáltató szektor dominálnak. Az innováció ösztönzése és a vállalkozásfejlesztés jellemzően igen magas fokon funkcionál.

A GEM modell mind a kontextusorientált, mind a folyamatelméleti megközelítéseket igyekszik kiszolgálni (Ucbasaran, Westhead és Wright 2001). Az 1. ábrán látható kontextuális tényezők, az Alapvető feltételek, a Hatékonyság emelők és az Innováció és vállalkozás tényezői az elsődleges gazdaságot alakító megállapodott

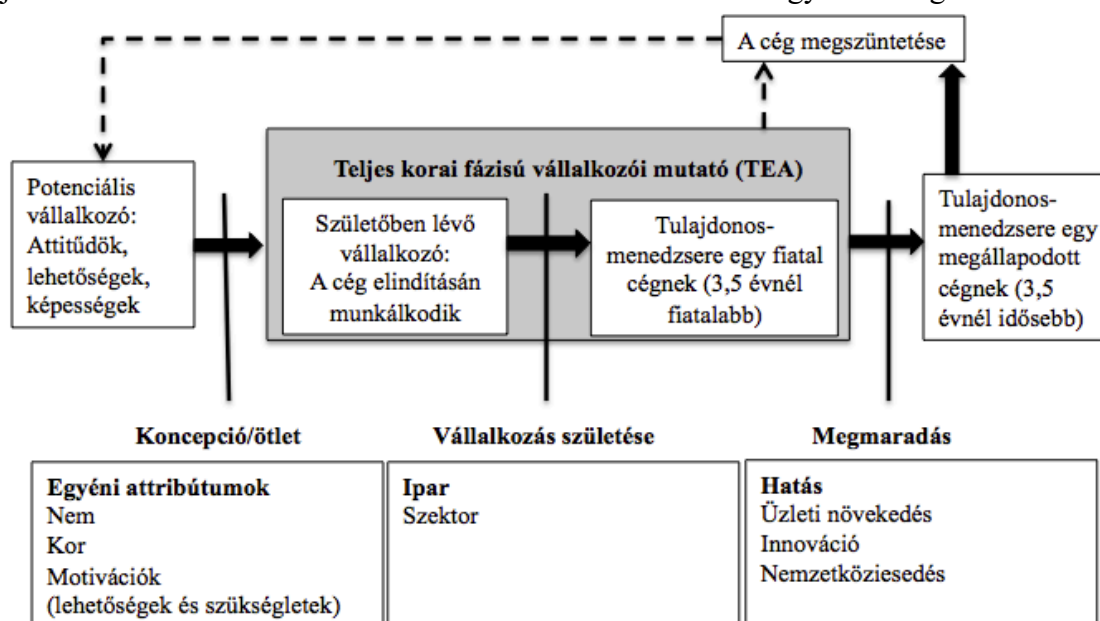
cégekre és a vállalkozásra egyaránt hatással vannak. A megállapodott cégek új telephelyek létrehozása és növekedés révén, a vállalkozás új cégek létrejötte által járul hozzá a gazdasági növekedéshez, új munkahelyek létrehozásához és a technológiai fejlődéshez.

1. ÁBRA: A GEM KUTATÁS KONCEPCIONÁLIS KERETRENSZERE (SZERB, AIDIS ÉS ACS 2013)

A 2. ábra a vállalkozás folyamatát szemlélteti, vagyis ahogyan a potenciális vállalkozó a kezdeti koncepciótól eljut a cég elindításáig, majd létrehozásáig. A teljes korai fázisú vállalkozói mutató

(TEA) egy adott ország 18-64 éves korosztályának azt a százalékát mutatja, akik éppen egy cég elindításán munkálkodnak vagy tulajdonos-menedzserei egy fiatal cégnek.

2. ÁBRA: A GEM VÁLLALKOZÁSI FOLYAMAT ALAPÚ MEGKÖZELÍTÉSE (GEM 2018B, 22. O.)

A cégek egy része megszűnik. Azok, amelyek túlélnek a kezdeti nehézségeket, eljutnak a megállapodott cégek közé. Azok számára sem ér véget a világ, akiknek a cége megszűnik, az újrakezdés lehetősége bárki számára nyitott. A 2. ábra alsó részén láthatók azok a karakterisztikák, amelyekről a GEM adatokat gyűjt: az egyéni, az iparági, és olyan hatások, mint a növekedés, az innováció vagy a nemzetköziesedés.

2.2 Adatforrások

A GEM kutatás három adatforrásból táplálkozik:

- 1) **Felnőtt lakossági felmérés (APS; Adult Population Survey):** adott nemzet 18-64 éves felnőtt lakossága körében legalább 2000 főt standard kérdőíves eljárással elérő, **reprezentatív – országos kor és nem szerint is** – szisztematikus adatgyűjtés.
- 2) **Nemzeti szakértői felmérés (NES; National Expert Survey):** a kutatás adott nemzet legalább 36 vállalkozás-szakértőjével készít félig strukturált interjút egy hozzávetőleg 100 kérdést tartalmazó kérdőív felhasználásával. Ezáltal még mélyebb betekintést kaphatunk adott ország vállalkozási dinamikájába. A szakértői panelbe a GEM nemzeti szintű csapata választja az adott nemzet politikusait, vállalkozóit, szakértőit, kutatóit és oktatóit.
- 3) A GEM kutatócsoport igénybe veszi az ENSZ, OECD, WEF és EUROSTAT adatszolgáltatásait is, és kiegészíti ezen **szekunder forrású adatokkal** saját kutatásait. Ezen adatok feldolgozásával jelen jelentésben nem foglalkozunk.

2.3 A vállalkozói ökoszisztéma kutatása

A Globális Vállalkozói Index (Global Entrepreneurship Index, GEI) a vállalkozás ökoszisztéma alapú vizsgálatát célul kitűző, a GEM megközelítésén túlmutató kutatás,

amely 2008-ban indult el Ács és Szerb munkája nyomán (lásd például Szerb, Aidis és Ács 2013; Ács, Autio és Szerb 2014). Az új kutatási irány kidolgozását az indokolta, hogy a GEM vállalkozói aktivitási mutatói, különös tekintettel a TEA nem bizonyultak megfelelőnek a vállalkozás komplex természetének, és főleg a vállalkozás minőségi vetületének megragadásához.

A GEI a vállalkozás rendszerben történő, vállalkozói ökoszisztéma szintű értékelésére számos GEM mutatót is felhasznál. Ugyanakkor a felnőtt lakossági felmérés változóit a GEI kombinálja az adott ország környezeti állapotát leíró más változókkal. Ezen változók nem GEM alapú szekunder forrásokból származnak.

2.4 A 2016-os GEM felmérés

A GEM 2016 kutatáshoz öt kontinensről, 66 országból gyűjtött adatok állnak rendelkezésre (6 afrikai; 20 ázsiai és óceániai; 13 latin-amerikai és karib-térségbeli; 25 európai; 2 észak-amerikai).

2.4.1 Referenciacsoportok a GEM 2016-os elemzéshez

A hazai eredmények megfelelő értékelése érdekében referenciacsoportokat hoztunk létre. Két referenciacsoportot alkottunk (1. táblázat):

I. Fejlettségi szint alapján

Fejlettségi szint alapján a három alcsoport: Ia: tényező-vezérelt gazdaságok; Ib: hatékonyság-orientált gazdaságok; és Ic: innováció-vezérelt gazdaságok.

II. Volt szocialista országok referenciacsoportja

Bulgária, Észtország, Grúzia, Horvátország, Kazahsztán, Lengyelország, Lettország, Macedónia, Oroszország, Szlovákia és Szlovénia. Magyarország is a volt szocialista országok táborába tartozik.

1. TÁBLÁZAT: AZ ÖSSZEHAISONLÍTÓ ELEMZÉS SORÁN ALKALMAZOTT
REFERENCIACSOPORTOK ORSZÁGAI*

I			II
	Országok fejlettségi szint alapján		Volt szocialista országok
a	Tényező-vezérelt gazdaságok	BF, CAM, IND, IR, KZ, RUS, SN	BG
			EST
			GE
			HR
b	Hatékonyság-vezérelt gazdaságok	BG, BR, BZ, CO, EC, ES, ET, GCA, GE, HKJ, HR, HU, JA, LV, MA, MAL, MK, PA, PE, PL, PRC, RA, RCH, RI, RL, ROU, SA, SK, T, TR, ZA	HU
			KZ
			LV
			MK
c	Innováció-vezérelt gazdaságok	A, AUS, CDN, CH, CY, D, E, EST, F, FIN, GB, GR, HK, I, IL, IRL, L, NL, Q, P, PR, ROK, RC, S, SLO, UAE, USA	PL
			RUS
			SK
			SLO

*Az országok rövidítéseinél a nemzetközi gépkocsijelzéseket alkalmaztuk.

2.4.2 A GEM kutatás fő mutatói

Az 1. ábrán már ábrázoltuk a vállalkozás három fő nézőpontját, az attitűdöket, az adottságokat és az aspirációkat. Ezeken túl a GEM különös figyelmet fordít a vállalkozói aktivitás mérésére is. Jelen fejezetben a négy vállalkozási jellemzőt számszerűsítő, leggyakrabban használt GEM indikátorok bemutatása következik.

2.4.2.1 A vállalkozói attitűdök mutatói

A GEM kutatás egyik fontos célja a vállalkozói attitűdök mérése adott nemzet felnőtt (18-64 éves) populációjában. Hét fő változót azonosít, amelyeket a vállalkozás indítása szempontjából fontosnak tart. Ezek egyrészt egyéni jellemzők, úgymint a lehetőségfelismerés, a szaktudás, a bukástól való félelem és a vállalkozói szándék; másrészt a vállalkozáshoz kapcsolódó egyéb jellemzők, amelyek vonzóvá tehetik ezt a társadalmi szerepet/funkciót. Az utóbbi kategóriába sorolhatjuk a státusz, a karrier és a médiában való megjelenési lehetőség mutatóját.

Egyéni jellemzők:

- **Üzleti lehetőség észlelése** (perceived opportunities): a megkérdezett személy az elkövetkező hat hónapban kedvező vállalkozásindítási lehetőségeket lát lakóhelye körzetében, ahol él;
- **Vállalkozásindítási képesség** (perceived capabilities): a megkérdezett személy rendelkezik új vállalkozás indításához szükséges ismeretekkel, képességekkel és tapasztalatokkal;
- **Bukástól való félelem** (fear of failure): a megkérdezett személyt a bukástól való félelem akadályozza abban, hogy vállalkozást indítson;
- **Vállalkozói szándék** (future startup): a megkérdezett személy a következő három évben tervezi vállalkozás indítását.

Társadalmi értékek észlelése:

- **Vállalkozók társadalmi státusza** (high status to successful entrepreneurs): a megkérdezett személy szerint a sikeres vállalkozók társadalmi elismertsége magas;
- **Vállalkozás mint karrierlehetőség**

(good carrier choice): a megkérdezett személy szerint a vállalkozás jó karrierlehetőség;

- **Média vállalkozói képe** (media attention for entrepreneurship): a megkérdezett személy gyakran olvas, hall vagy lát a különböző médiumokban pozitív híreket sikeres vállalkozókról.

2.4.2.2 A vállalkozói adottságok és motivációk mutatói

Ellentétben a vállalkozói attitűdökkel, amelyek a felnőtt lakosság körében kérdeztük le, a vállalkozói adottságok a születőben levő, fiatal és megállapodott cégek vállalkozóinak néhány jellemzőjét vizsgálják. Ebben a jelentésben ezeket a mutatókat nem elemezzük részletesen, csak a Globális Vállalkozói Index részeként alkalmazzuk.

- 1) **Lehetőség motivált vállalkozásindítás** (opportunity startup rate): a születőben levő és fiatal vállalkozások azon aránya, amelyek esetében a vállalkozó azért indított céget, mert jó üzleti lehetőséget látott;
- 2) **Kényszervállalkozás** (necessity startup rate): a születőben levő és fiatal vállalkozások azon aránya, amelyek esetében a vállalkozó azért indított céget, mert nem talált más munkalehetőséget;
- 3) **A vállalkozó iskolázottsága** (education level): a születőben levő és fiatal cégek azon aránya, amelyek tulajdonos/menedzsere felsőfokú végzettséggel rendelkezik;
- 4) **Technológiai gyakorlat** (medium- and high-tech industry): a születőben levő és fiatal cégek azon aránya, amelyeket közepes vagy magas technológiaigényű iparágakban indítottak.

2.4.2.3 A vállalkozói aspiráció mutatói

Ebbe a kategóriába soroljuk a születőben levő és a fiatal cégek stratégiai jellemzőkkel leírható mutatóit. A vállalkozói adottságokhoz hasonlóan ezen mutatók elemzése is kizárólag a Globális Vállalkozói Index keretein belül történik majd.

- 1) **Versenytársak** (competitors): azt mutatja, hogy a születőben levő és fiatal cégek mekkora versennyel néznek szembe, sok versenytársuk van-e vagy csak néhány, esetleg senki sem¹;
- 2) **Új termék** (new product): azt mutatja, hogy a születőben levő és fiatal cégek jellemző termékét a vevők hány százaléka, és mennyiben tekinti újnak;
- 3) **Új technológia** (new technology): azt mutatja, hogy a születőben levő és fiatal cégek mennyiben használnak olyan technológiát, amely kevesebb mint egy, vagy kevesebb mint öt éve áll rendelkezésre;
- 4) **Export** (export): azt mutatja, hogy a születőben levő és fiatal cégek vevőinek hány százaléka származik külföldről.

2.4.2.4 A vállalkozói aktivitás mutatói

A vállalkozói aktivitási mutatók a vállalkozói cselekményt folytató vagy azt megszüntető lakosság arányát mutatják a 18-64 éves felnőtt lakossághoz viszonyítva. A GEM rendszerében öt fő aktivitás mintázata fedi le a vállalkozói életciklust:

- 1) **Születőben levő vállalkozás** (nascent entrepreneurship): még nem jöttek létre, de a közeljövőben tervezik alapításukat. Ennek érdekében a

¹ A GEI esetében a versenytársak mutató az adottságok között szerepel, és a vállalkozó stratégiai képességeként interpretált.

majdani vállalkozó már valamilyen lépéseket tett – telephelyet keresett, üzleti tervet készített, lehetséges vevőkkel, beszállítókkal tárgyalt stb.;

- 2) **Új vállalkozás** (new business): az elmúlt 42 hónapban (3,5 évben) hozták létre, függetlenül attól, hogy újonnan alapítottak vagy meglevő szervezeti kereteken belül megvalósítottak (belső vállalkozás);
- 3) **Teljes korai fázisú vállalkozói aktivitás** (TEA, total early-stage entrepreneurial activity): a születőben levő és az új vállalkozások együttese; a kitöltő személy egy vállalkozás beindításán dolgozik, vagy/és egy 42 hónapnál nem idősebb vállalkozásban tulajdonos/ menedzser;
- 4) **Megállapodott cég** (EB, established business): a megkérdezett személy tulajdonos/menedzser egy 42 hónapnál idősebb cégben;
- 5) **Megszűnő cég** (discontinued business): a megkérdezett személy az elmúlt 12 hónapban fejezte be a vállalkozói tevékenységét.

A vállalkozói aktivitás egyéb mutatói

A fenti vállalkozói aktivitási mutatókat a GEM kutatásban részt vevő országok esetében rendszeresen, minden évben felméri. Ugyanakkor eseti jelleggel a következő mutatók is kiszámításra kerülnek a GEM kutatói által.

- 1) **Alkalmazotti vállalkozói aktivitás** (EEA, entrepreneurial employee activity): a belső vállalkozás mutatója,

amely azt nézi, hogy a megkérdezett munkavállaló részese volt-e új tevékenység fejlesztésének az elmúlt három évben a munkaadója cégénél;

- 2) **Társadalmi vállalkozói aktivitás** (SEA, social entrepreneurial activity): azt jelzi, hogy részt vett-e a kitöltő olyan vállalkozás létrehozásában, amelynek társadalmi céljai voltak.

2.4.2.5 A vállalkozói környezet mutatói

Az elmúlt években egyre nagyobb figyelem övezi a vállalkozást befolyásoló kontextuális tényezők szerepét. A GEM is kialakította a saját kritériumrendszerét. Ennek megfelelően a NES szakértők 1-től 9-ig terjedő Likert-skálán értékelik az alábbi területek adott országbeli helyzetét:

- Vállalkozói finanszírozás
- Kormányzati szabályozási környezet: adók és bürokrácia
- Kormányzati vállalkozói programok
- Kormányzati politikák: támogatás és fontosság
- Vállalkozói képzés formális iskolai szinten
- Vállalkozó képzés iskolán kívüli rendszerben
- K+F (innovációs) transzfer
- Belső piaci dinamika
- Kereskedelmi és jogi infrastruktúrák
- Piacra lépés szabályozása
- Fizikai infrastruktúra
- Kulturális és társadalmi normák/értékek

3 Magyarország vállalkozói jellemzői a GEM 2016 vizsgálat adatai alapján

Ebben a fejezetben a GEM 2016-os felmérés alapján mutatjuk be Magyarország vállalkozói jellemzőit. A felnőtt lakossági kérdőív alapján először a vállalkozói attitűdöket és a vállalkozói aktivitást elemezzük különböző dimenziók mentén, majd a szakértői kérdőív vállalkozói kontextusát vesszük górcső alá.

3.1 A vállalkozói attitűdök mutatói

3.1.1 A vállalkozás egyéni jellemzői

A vállalkozói attitűdök közül először a vállalkozás egyéni jellemzőit vizsgáljuk négy dimenzió alapján (2. táblázat).

A 2. táblázat alapján látható, hogy Magyarország az egyéni jellemzők alapján a 65 felmérésben szereplő ország között a lista második felében, de még inkább a rangsor alsó harmadában szerepel.

2. TÁBLÁZAT: AZ EGYÉNI JELLEMZŐK HAZAI ÉRTÉKEI ÉS GEM 2016 RANGSORBAN ELFOGLALT HELYÜK

Dimenzió	%*	Rang/65
Üzleti lehetőség észlelése	30,1	49
Vállalkozásindítási képesség	38,4	54
Bukástól való félelem	43,2	13
Vállalkozói szándék	15,1	39

*A 18-64 éves felnőtt lakosság százalékában

Jó üzleti lehetőséget a lakosság csak mintegy harmada lát, és megfelelő vállalkozásindítási képességekkel is csak a magyarok kevesebb mint 40%-a rendelkezik. Vállalkozói attitűdjeink tekintetében a legrosszabb helyezésünket az utóbbi dimenzióban értük el. A bukástól való félelem esetében a skála fordított, azaz a 13. hely valójában az 52. helynek felel meg, ha a kedvező, alacsonyabb értékkel rendelkező országokat soroljuk előre. Az elkövetkező három évben a lakosság 15%-a tervez új céget indítani, amely szintén a rangsor utolsó harmadában kiadó helyre elegendő. A vállalkozás egyéni jellemzőinek időbeli alakulását a 3. táblázat szemlélteti.

3. TÁBLÁZAT: AZ EGYÉNI JELLEMZŐK DIMENZIÓINAK IDŐBELI ALAKULÁSA (2014-2016)

Dimenzió	2014		2015		2016	
	%*	Rang/70	%*	Rang/60	%*	Rang/65
Üzleti lehetőség észlelése	23,4	62	25,3	38	30,1	49
Vállalkozásindítási képesség	40,9	51	38,7	40	38,4	54
Bukástól való félelem	42,0	11	41,8	17	43,2	13
Vállalkozói szándék	13,9	39	14,8	35	15,1	39

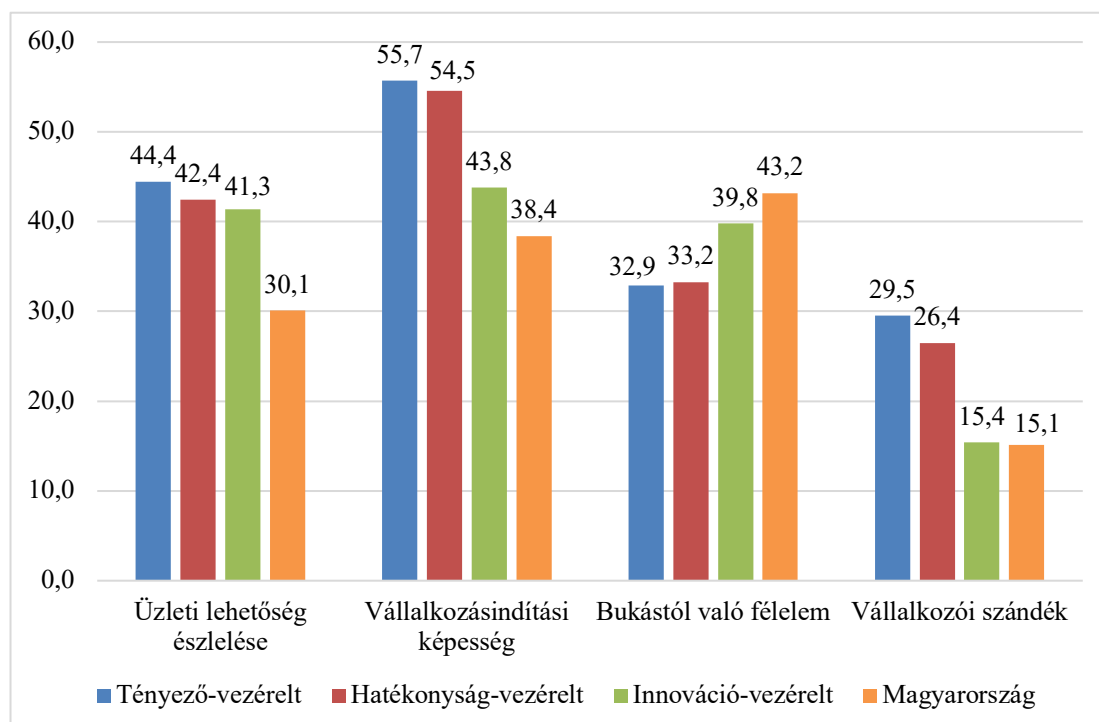
*A 18-64 éves felnőtt lakosság százalékában

Mint látható, a megelőző két évhez képest drasztikus változások nem történtek. Bár az üzleti lehetőségek észlelése és a vállalkozói szándék kismértékben javult, áttörésről azonban nem beszélhetünk. A vállalkozásindítási képesség esetében érdemi változás nem látható. A helyzet igen hasonló a bukástól való félelem esetében is.

Az egyéni tényezők fejlettségi szintek

szerinti összehasonlítását és Magyarország értékeit a 3. ábrán láthatjuk. Talán meglepő, de az alacsonyabb fejlettségű tényező-vezérelt és hatékonyság-orientált országok jobb eredményeket értek el, mint a legfejlettebb innováció-vezérelt gazdaságok. Magyarország még ehhez képest is meglehetősen gyengén teljesít, egyedül a vállalkozói szándék, amely

eléri az innováció-vezérelt országok átlagát.

3. ÁBRA: EGYÉNI VÁLLALKOZÓI JELLEMZŐK AZ ORSZÁGOK FEJLETTSÉGE SZERINTI CSOPORTOSÍTÁSBAN ÉS MAGYARORSZÁGON 2016-BAN (%)

3.1.2 A társadalmi értékek észlelése

A 4. táblázat a hazai lakosság vállalkozással kapcsolatos társadalmi értékítéletét mutatja.

4. TÁBLÁZAT: A TÁRSADALMI ÉRTÉKEK ÉSZLELÉSÉNEK HAZAI ÉRTÉKEI ÉS GEM 2016 RANGSORBAN ELFOGLALT HELYÜK

Dimenzió	%*	Rang/65
Vállalkozók társadalmi státusza	71,0	27
Vállalkozói karrier	52,8	51
Média szereplés	40,6	60

*A 18-64 éves felnőtt lakosság százalékában

A hazai kép a vállalkozók társadalmi státusza szempontjából kedvezőbb, a lakosság 71%-a szerint a vállalkozók magas státuszúak. Ugyanakkor mindössze a magyarok 53%-a véli úgy, hogy a vállalkozói karrier kívánatos. Talán ezzel az értékítélettel függ össze az is, hogy a média vállalkozói képe inkább negatív,

mint pozitív: mindössze a lakosság 41%-a állítja, hogy a médiában pozitív vállalkozói híreket olvasott vagy hallott. Ez utóbbi értékkel hazánk a lista alján, az 60. helyen szerepel.

A társadalmi értékek észlelésének időbeli változását az 5. táblázat tartalmazza. Alacsony helyezésünk ellenére némi előrelépést mutatnak a vállalkozói karrier és a médiaszereplés esetei. A médiaszereplés tekintetében az utolsó helyről sikerült némileg feljebb kapaszkodni. Összességében a vállalkozói karrier értéke is javult mind abszolút, mind relatív mértékben. Ezzel együtt a vállalkozók ellentétes megítélése, a magas státusz és a negatív médiakép ellentmondása változatlanul erőteljesen jelen van Magyarországon.

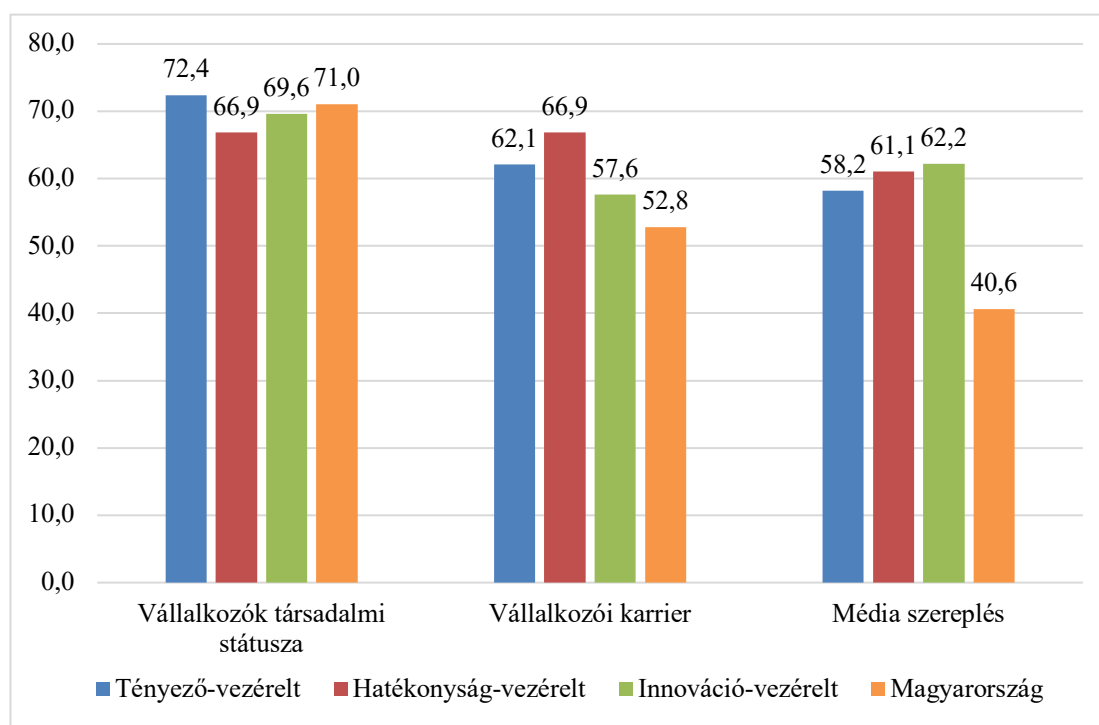
5. TÁBLÁZAT: A TÁRSADALMI ÉRTÉKEK ÉSZLELESE DIMENZIÓINAK IDŐBELI ALAKULÁSA (2014-2016)

Dimenzió	2014		2015		2016	
	%*	Rang/63	%*	Rang/54	%*	Rang/65
Vállalkozók társadalmi státusza	72,4	24	68,4	30	71,0	27
Vállalkozói karrier	47,4	57	48,4	47	52,8	51
Média szereplés	33,5	63	33,4	54	40,6	60

*A 18-64 éves felnőtt lakosság százalékában

Az eddig megállapítottak markánsan megjelennek, ha Magyarországot a különböző fejlettségű országcsoportokhoz hasonlítjuk (4. ábra). A magyar értékek a vállalkozók társadalmi státusza esetében

meghaladják két országcsoport átlagát is, viszont jelentősen elmaradnak a vállalkozói karrier és a média vállalkozói képe eseteiben.

4. ÁBRA: TÁRSADALMI ÉRTÉKEK ÉSZLELESE AZ ORSZÁGOK FEJLETTSÉGE SZERINTI CSOPORTOSÍTÁSBAN ÉS MAGYARORSZÁGON 2016-BAN (%)

3.2 A vállalkozói aktivitás mutatói

A vállalkozói aktivitás mutatói alapján Magyarország a vállalkozói attitűdökhöz hasonlóan többnyire a rangsor utolsó harmadában található (6. táblázat).

6. TÁBLÁZAT: A VÁLLALKOZÓI AKTIVITÁS HAZAI ÉRTÉKEI ÉS GEM 2016 RANGSORBAN ELFOGLALT HELYÜK

Dimenzió	%	Rang/65
Teljes korai fázisú vállalkozói mutató	7,9	49
Megállapodott cégek rátája	5,5	46

6. TÁBLÁZAT: FOLYTATÁS

Dimenzió	%	Rang/65
Alkalmazotti vállalkozói aktivitás	3,0	30
Megszűnő cég ráta	1,4	55

A vállalkozói aktivitás mutatói esetében a teljes korai fázisú vállalkozói mutató és a megállapodott cégek rátája szerint is az országok alsó harmadában foglalunk helyet. Az alkalmazottak vállalkozói aktivitása esetében helyzetünk lényegesen kedvezőbb, a cégek megszűnése szerint pedig csupán tíz olyan ország van, ahol kevesebben fejeztek be vállalkozást, mint Magyarországon. Az aktivitási ráták

megítélésében azonban óvatosságnak kell lennünk, mivel a nagyszámú, ámde gyenge minőségi jellemzőkkel bíró cégek alacsony versenyképességűek lehetnek. Jól ismert az a tény is, hogy a vállalkozói aktivitás a gazdasági fejlődéssel párhuzamosan csökken. Az alacsony cégmegszűnési rátát pedig nem támasztják alá a hivatalos statisztikák, amelyek ennél lényegesen nagyobb cégbezárási hullámról tudósítanak.

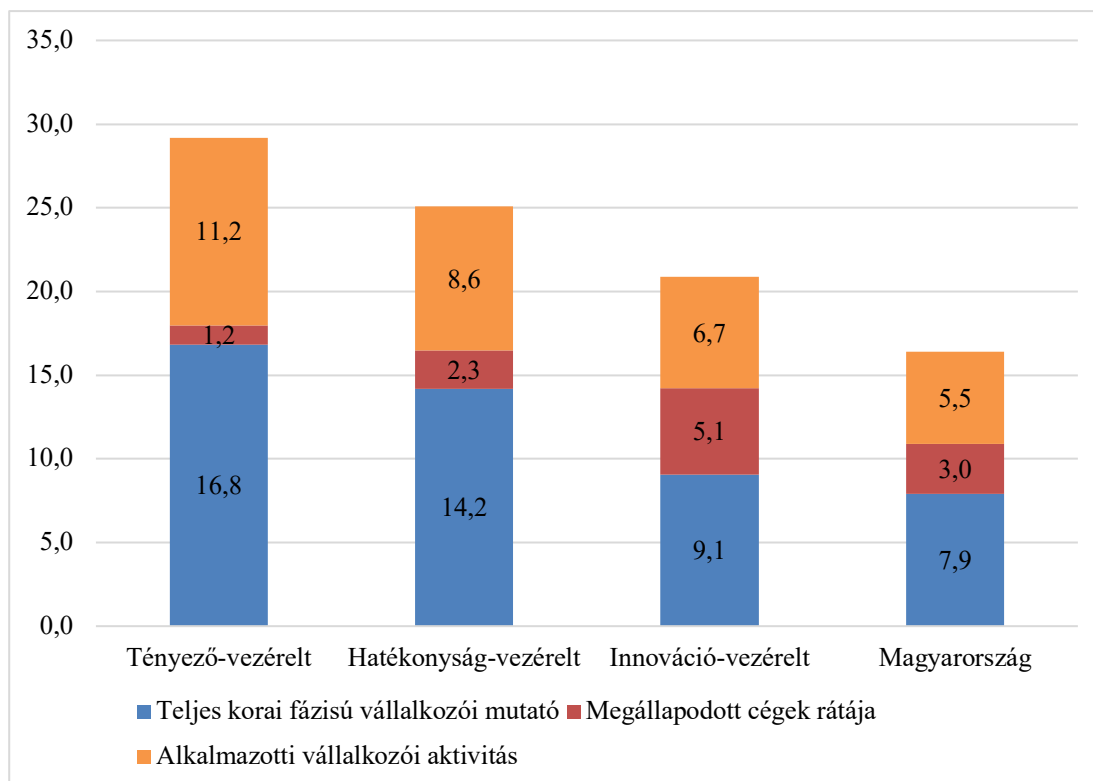
A vállalkozói aktivitás időbeli változását a 7. táblázat szemlélteti.

7. TÁBLÁZAT: A VÁLLALKOZÓI AKTIVITÁSI MUTATÓK IDŐBELI ALAKULÁSA (2014-2016)

Dimenzió	2014		2015		2016	
	%	Rang/70	%	Rang/60	%	Rang/65
Teljes korai fázisú vállalkozói mutató	9,3	42	7,9	36	7,9	49
Megállapodott cégek rátája	7,9	26	6,5	32	5,5	46
Alkalmazotti vállalkozói aktivitás	2,8	33	2,1	33	3,0	30
Megszűnő cég ráta	2,7	30	2,1	37	1,4	55

Az idősor adatait nézve mind a teljes korai fázisú vállalkozói mutató, mind a megállapodott cégek mutatója visszaesést mutat. Ugyan a rangsorokban is hátrább kerültünk, de ez nem feltétlenül hátrányos, hiszen Magyarországon túl sok túl kicsi cég található. A megszűnő cégek rátája folyamatosan csökken. Ha a nagyságrend nem is igazán egyezik a statisztikákkal, a tendencia javuló helyzetet mutat.

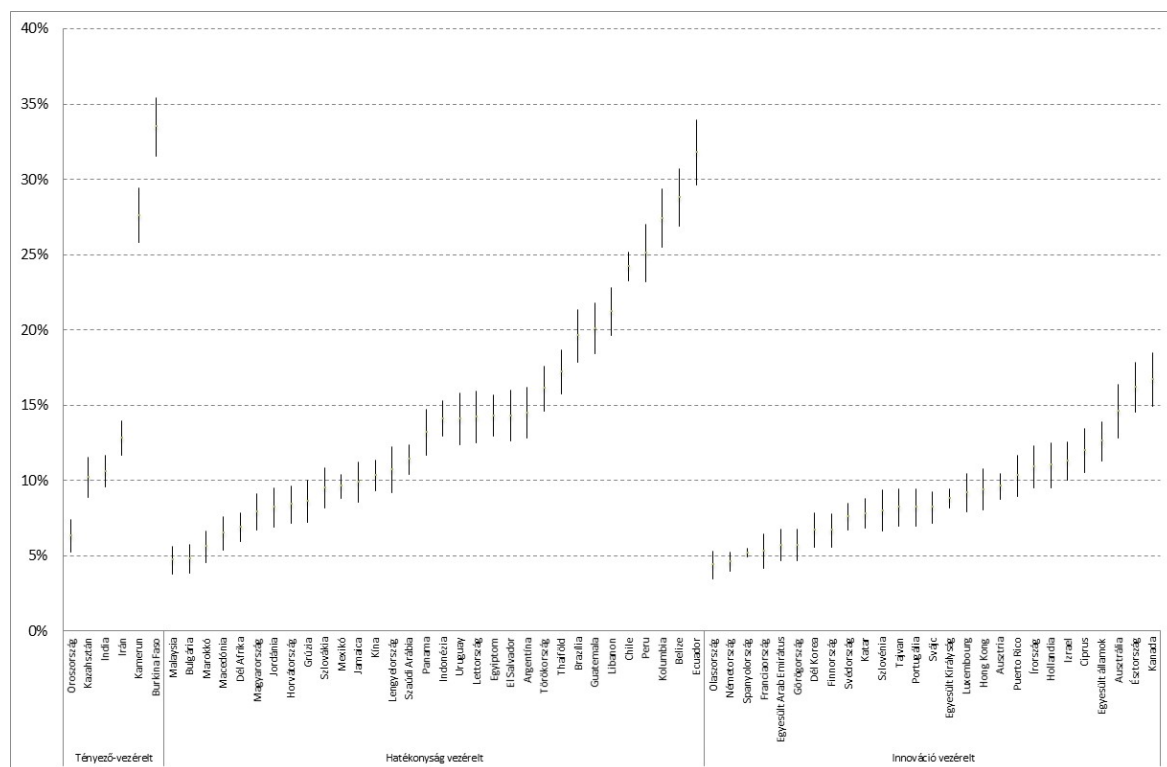
Érdemes megvizsgálni Magyarország vállalkozói aktivitását a többi országgal összehasonlítva is. A vállalkozói aktivitási mutatók fejlettségi szintek szerinti összehasonlítása az 5. ábrán látható. Ennek alapján Magyarország vállalkozói aktivitási értékei átlag alattiak, egyedül a megállapodott cégek rátája, amely esetében meghaladjuk a hasonló fejlettségű, hatékonyság-vezérelt országok átlagát.

5. ÁBRA: VÁLLALKOZÓI AKTIVITÁSI MUTATÓK AZ ORSZÁGOK FEJLETTSÉGE SZERINTI CSOPORTOSÍTÁSBAN ÉS MAGYARORSZÁGON 2016-BAN (%)

A teljes korai fázisú vállalkozói aktivitási (TEA) mutatót mint a GEM által használt legfontosabb vállalkozói aktivitási mérőszámot külön, országos bontásban is bemutatjuk. A 6. ábrán látható, hogy az alacsonyabb fejlettségű, tényező-vezérelt országok TEA mutatója jellemzően magasabb, mint a hatékonyság-vezérelt

országoké. Az innováció-vezérelt, fejlett gazdaságok esetében pedig még kevesebben vállalkoznak. Magyarország ugyan az alacsonyabb vállalkozói aktivitású országok közé tartozik, azonban a hazai TEA értékek szignifikánsan nem különböznek számos más, hasonló vagy fejlettebb ország TEA mutatójától.

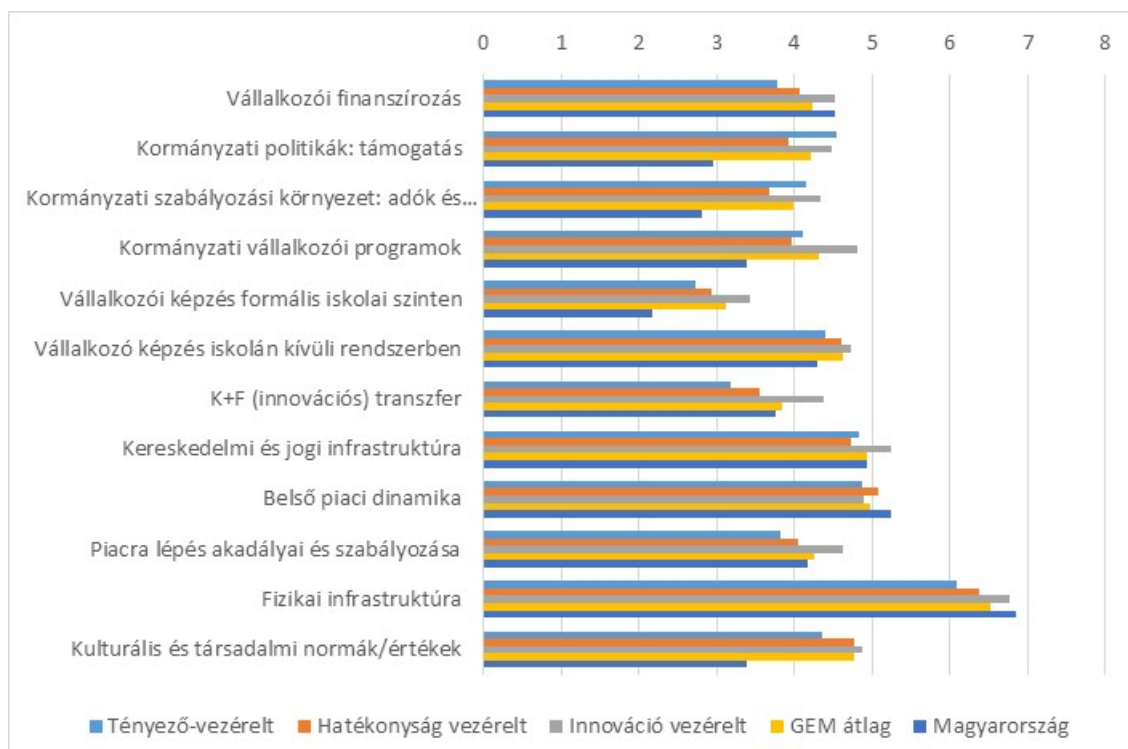
6. ÁBRA: TELJES KORAI FÁZISÚ VÁLLALKOZÓI AKTIVITÁS (TEA) AZ ORSZÁGOK FEJLETTSÉGE SZERINTI CSOPORTOSÍTÁSBAN

3.3 A vállalkozás környezeti tényezői

A vállalkozás nehezen megragadható tényezőinek számszerűsítését szolgálja a szakértői adatfelvétel. A GEM intézményi változóit a Nemzeti Szakértői Felmérés (NES) keretében a vállalkozói környezeti tényezők (EFC) állapotára vonatkozó szakértői véleményekből kalkuláljuk. A felmérés során a különböző országok kutatói legalább 36, a kilenc EFC-t reprezentáló nemzeti szakértőt kérdeznek meg minden évben. Ez a kilenc szempont a következő: vállalkozói finanszírozás, kormányzati politika, kormányzati program, vállalkozói oktatás és képzés, K+F transzfer, kereskedelmi és jogi infrastruktúra, belső piaci dinamika, fizikai infrastruktúra, kulturális és társadalmi normák. A NES a nemzeti szakértőket megkérdezi többek között a lehetőség felismerést, a lakosság vállalkozásindítási tudását és képességeit, illetve a magas növekedéssel rendelkező vállalkozások támogatását illetően is. A vállalkozás kilenc fő keretfeltétele hatással van a vállalkozási környezetre, az

attitűdökre, a vállalkozói aktivitás szintjére, az adottságokra és az aspirációkra is.

A GEM NES felmérés válaszait 2016-ban 12 blokk mentén értékeljük. A blokkok egyenként 4-8 állítást tartalmaznak, amelyeket a szakértők egy 1-től (teljesen hamis) 9-ig (teljesen igaz) terjedő Likert skálán értékelnek. A hazai GEM szakértői felmérés eredményét a GEM országok átlagához és a három országcsoporthoz (tényező-vezérelt, hatékonyság-vezérelt és innováció-vezérelt) viszonyítva a 7. ábra szemlélteti. Összességében elmondható, hogy a 12 környezeti tényező közül a legmagasabb átlaggal a fizikai infrastruktúra, a legalacsonyabbal a vállalkozók iskolai képzése rendelkezik. Az innováció-vezérelt országok pontszámátlagai három kivétellel (Kormányzati politikák, Belső piaci dinamika, Fizikai infrastruktúra) a legmagasabbak, azonban az országcsoportok közti különbségek a legtöbb esetben nem számottevők.

7. ÁBRA: A VÁLLALKOZÁS KÖRNYEZETI TÉNYEZŐI AZ ORSZÁGOK FEJLETTSÉGE SZERINTI CSOPORTOSÍTÁSBAN ÉS MAGYARORSZÁGON 2016-BAN

Más felmérések, például a Világgazdasági Fórum versenyképességi felmérései ennél nagyobb különbségeket mutatnak, így érdemes a GEM szakértői véleményeket némi fenntartással kezelni.² Ebben az esetben a sorrendek talán realitásabb képet mutatnak, mintha a pontszámokat önmagukban értékeljük.

Az átlagos pontszámok és Magyarország relatív helyzete a 8. táblázatban jelenik meg. Ez alapján Magyarország pozíciója a GEM szakértők értékelése szerint ellentmondásos. Szakértőink magas pontokat adtak a fizikai infrastruktúra (6,85), a belső piaci dinamika (5,24) és a kereskedelmi és jogi feltételek (4,92) állapotára. Meglehetősen jó a helyezésünk (27/66) a vállalkozói finanszírozás esetében (4,52) is. Ezen a területen a többi országcsoporthoz képest alacsonyabb pontszámokat ért el.

Helyzetünk az innováció-vezérelt országokhoz képest rosszabb, azonban a hatékonyság-vezérelt nemzetekhez képest jobb a piacra lépés akadályai és szabályozása (4,16) és a K+F transzfer (3,75) területein. Relatív magas pontszámot értünk el a vállalkozói képzés az iskolai rendszeren kívül (4,30) kategóriában, azonban ez az érték csupán a 46. helyhez volt elegendő. A többi területen azonban jelentős a lemaradásunk a többi országcsoporthoz képest. Ezek döntő mértékben a kormányzati felelősségi területek, úgymint a kormányzati vállalkozói programok (3,38), a kormányzati szabályozási környezet (2,80) és a kormányzati támogatás (2,96). Ez utóbbi tényező a kulturális és társadalmi normák/értékek kategóriával együtt adja Magyarország legrosszabb helyezéseit: 62. a GEM felmérésben résztvevő 66 ország között. A

² Ld. <https://www.weforum.org/reports/the-global-competitiveness-report-2017-2018>

vállalkozói képzés a formális iskolai rendszerben (2,16) a legalacsonyabb pontszámot kapta, a rangsorban pedig ez a 60. helyhez volt elegendő.

Összefoglalva a szakértői vélemények azt mutatják, hogy a 2010-es években a kormányzati prioritásként kezelt finanszírozási problémák, köszönhetően a

beáramlott EU-s támogatásoknak, sokat javultak, és ma már nem ez a vállalkozói környezeti tényezők leggyengébb láncszeme. Ugyanakkor a kormányzati politika, a vállalkozók támogatása, a szabályozás, a programok és a vállalkozói iskolai képzés javítása szakértőink szerint annál sürgetőbb feladat lett.

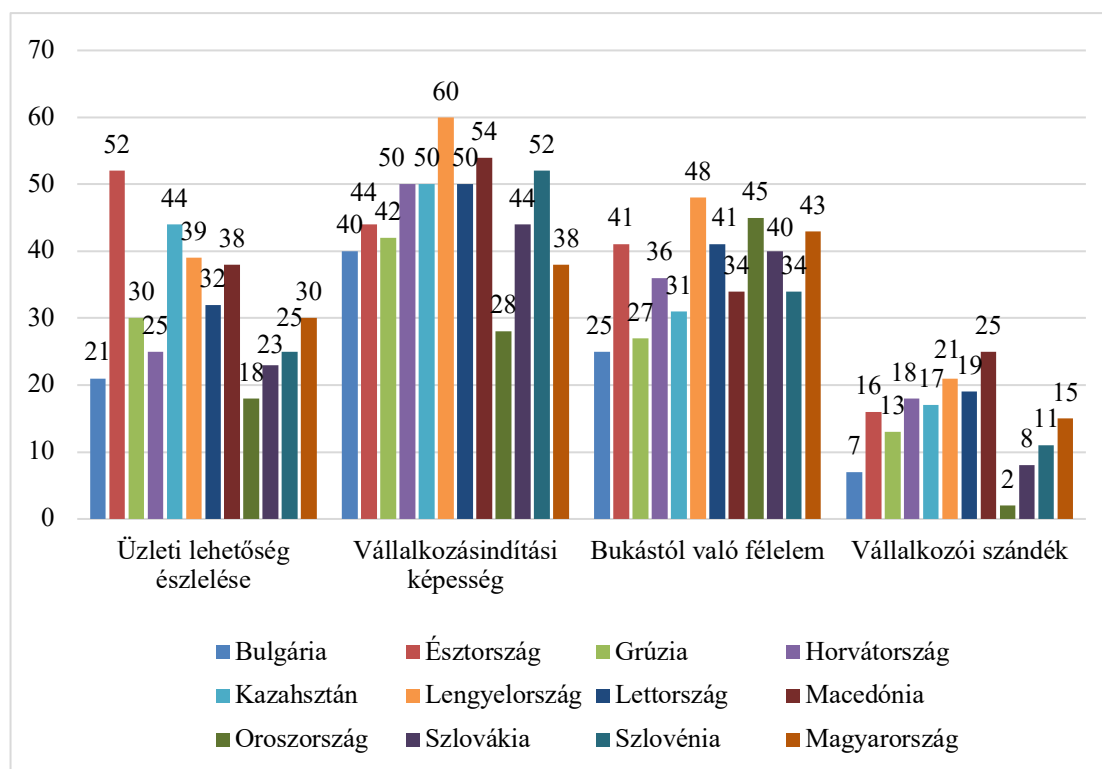
8. TÁBLÁZAT: A VÁLLALKOZÁS KÖRNYEZETI TÉNYEZŐINEK PONTSZÁMAI AZ ORSZÁGOK FEJLETTSÉGE SZERINTI CSOPORTOSÍTÁSBAN ÉS MAGYARORSZÁGON 2016-BAN

Vállalkozói környezeti tényezők	Tényező-vezérelt	Hatékonyság-vezérelt	Innováció-vezérelt	GEM átlag	Magyarország	
					Pontszám	Rang/66
Vállalkozói finanszírozás	3,77	4,07	4,51	4,22	4,52	27
Kormányzati politikák: támogatás	4,53	3,92	4,47	4,21	2,96	62
Kormányzati szabályozási környezet: adók és bürokrácia	4,14	3,67	4,33	3,98	2,80	58
Kormányzati vállalkozói programok	4,1	3,96	4,81	4,32	3,38	54
Vállalkozói képzés formális iskolai szinten	2,72	2,93	3,42	3,11	2,16	60
Vállalkozó képzés iskolán kívüli rendszerben	4,4	4,59	4,73	4,62	4,30	46
K+F (innovációs) transzfer	3,17	3,55	4,37	3,84	3,75	38
Kereskedelmi és jogi infrastruktúra	4,82	4,72	5,23	4,94	4,92	36
Belső piaci dinamika	4,87	5,08	4,88	4,98	5,24	22
Piacra lépés akadályai és szabályozása	3,82	4,04	4,62	4,25	4,16	30
Fizikai infrastruktúra	6,08	6,38	6,77	6,51	6,85	23
Kulturális és társadalmi normák/értékek	4,35	4,76	4,86	4,76	3,39	62

3.4 Magyarország és a volt szocialista országok vállalkozói teljesítményének összehasonlítása

A szovjet érdekkörből kikerült és rendszerváltáson átesett országok közel egyidőben szembesültek a piacgazdasági versennyel, ami az azt megelőző, tervutasításos rendszerhez mérten teljesen más követelményeket támasztott.

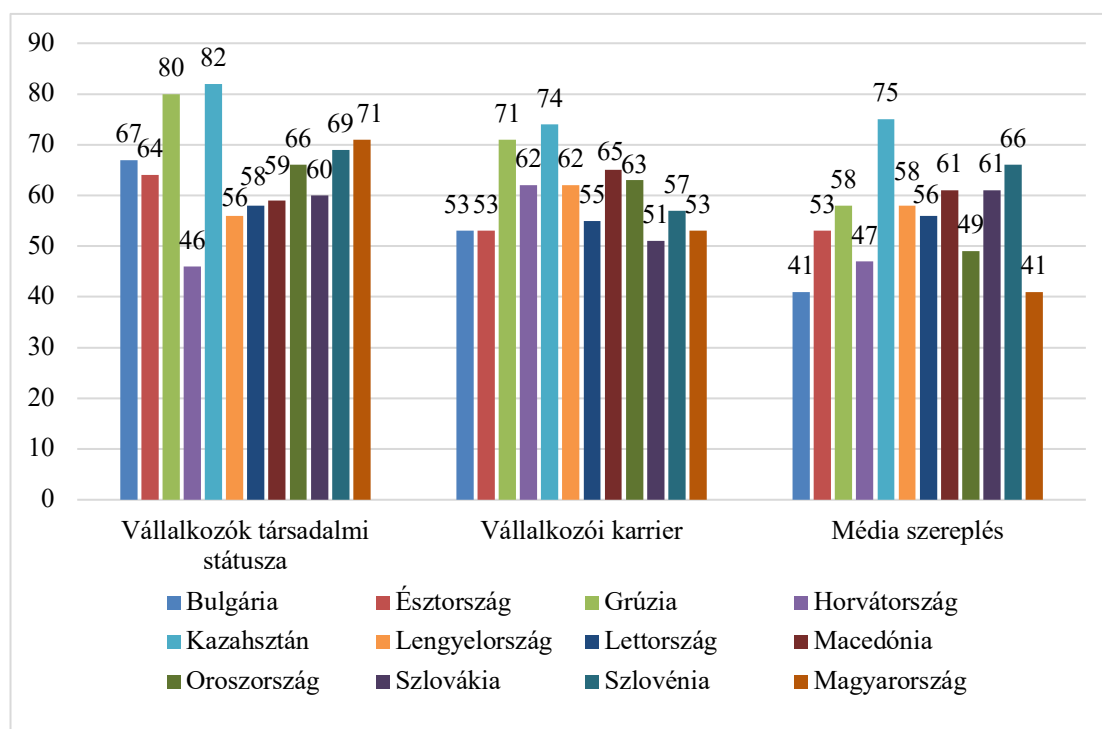
Némelyik államnak több, másoknak kevesebb természeti erőforrás jutott. Számunkra sokkal érdekesebb azonban, hogy mit kezdtek az országok a lehetőségeikkel, mennyiben haladtak előre a vállalkozói társadalom útján. Az egyéni jellemzők értékei a 8. ábrán láthatók.

8. ÁBRA: A VÁLLALKOZÁS EGYÉNI MUTATÓI A VOLT SZOCIALISTA ORSZÁGOKBAN (%)

Az üzleti lehetőségek észlelése az átmeneti országok egyik gyenge pontja, nem csupán Magyarorszáé. Magyarország az országcsoportos összehasonlításban itt a középmezőnyben szerepel, míg Észtország kiugróan teljesít. A vállalkozásindítási képesség tekintetében viszont a többi ország jobban szerepel, mi itt – ugyan Oroszországot megelőzve – egyértelműen sereghajtók vagyunk. A bukástól való félelemben az elsőek között lehetünk ismét, de ez ebben az esetben nem kívánatos jelenség, hiszen túl sokan tartanak a vállalkozásindítás kockázataitól. A vállalkozói szándék esetében teljesítményünk átlagos. Érdekes, hogy a listavezető a legalacsonyabb fejlettségű Macedónia, míg a szomszédos Bulgária lakosainak vállalkozásindítási hajlandósága az egyik legalacsonyabb a vizsgált országok között. Említésre érdemes Oroszország igen gyenge egyéni vállalkozói teljesítménye. Az alacsony lehetőség felismerés és vállalkozói készségek mellett nem csoda, hogy a vállalkozói szándék is alacsony.

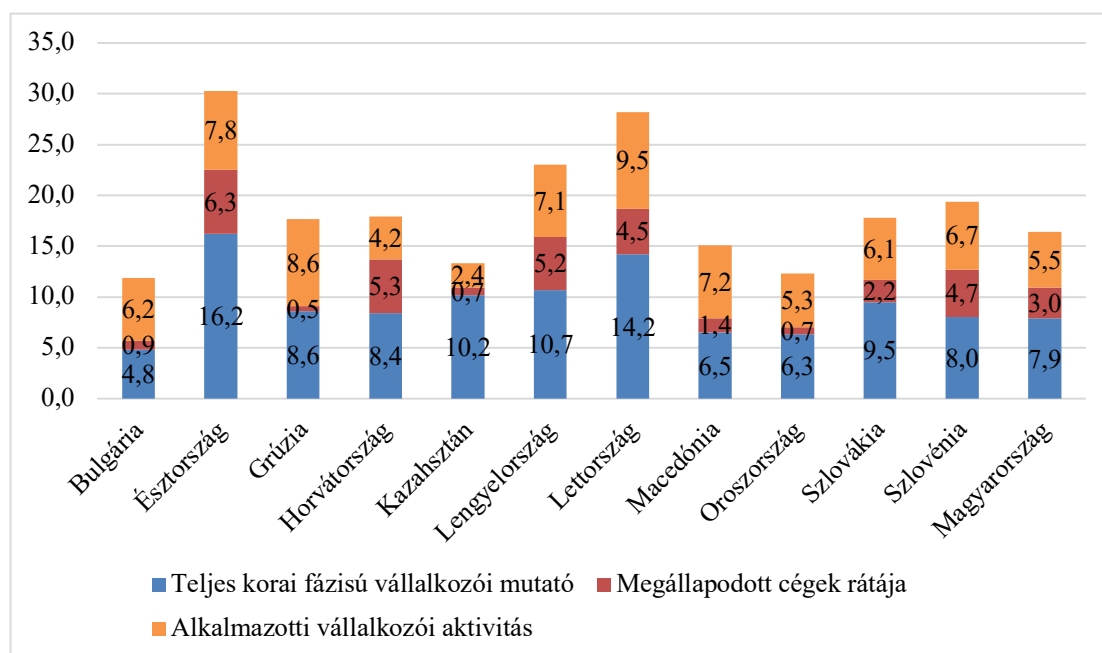
A vállalkozók/vállalkozások társadalmi értékeinek összehasonlítása a 9. ábrán látható. Két szovjet utódállam, Kazahsztán és Grúzia mutatói meglehetősen magasak. Macedónia, Lengyelország, Szlovákia és Szlovénia társadalmi értékei a három kategóriában relatíve kiegyensúlyozott. A sokat dicsért Észtország esetében a vállalkozók társadalmi megítélése nem túlzottan magas, a kevésbé fejlett Lettország a vállalkozói karrier és a média szereplés területén is jobb mutatókkal rendelkezik. Horvátország esetében kirívóan alacsony a vállalkozók társadalmi státuszának pontszáma, viszont a vállalkozás, mint karrierlehetőség megítélése ennél sokkal jobb. Oroszország társadalmi értékmutatói kedvezőbbek, mint az egyéni attitűdök pontszámai. Magyarország Bulgáriához hasonlít leginkább a magas társadalmi státusz, az átlag alatti vállalkozói karrier és az igen kedvezőtlen vállalkozói médiakép pontszámaival.

9. ÁBRA: A TÁRSADALMI ÉRTÉKEK MUTATÓI A VOLT SZOCIALISTA ORSZÁGOKBAN (%)

A vállalkozói aktivitási mutatók esetében is látható Magyarország átlagos teljesítménye (10. ábra). Bár az aktivitási mutatókat nem érdemes fetisizálni, a két balti állam, Észtország és Lettország vállalkozói aktivitása kicsit magasnak tűnik. A másik véglet Bulgária és Oroszország, ahol igen kevesen akarnak

vállalkozni. Magyarország vállalkozói aktivitása nagyjából Grúzia, Horvátország, Macedónia és Szlovákia szintjén van. Ezen országok gazdasági teljesítménye között azonban jelentős különbségek vannak, amelyek nem vagy nem csupán a vállalkozói aktivitás eltéréseivel magyarázhatók.

10. ÁBRA: A VÁLLALKOZÓI AKTIVITÁS MUTATÓI A VOLT SZOCIALISTA ORSZÁGOKBAN (%)

A szakértői vélemények alapján értékelt környezeti tényezők összehasonlító értékei a 9. táblázatban láthatók. Észtország vezető szerepe egyértelmű. Egy kissé meglepő a lényegesen fejletlenebb Grúzia meglehetősen magas pontszámai, főleg a kormányzati tényezők eseteiben. A környezeti tényezők átlagpontszámait nézve Kazahsztán és Lettország következik 4,5-ös közepes eredménnyel. Ennél némileg alacsonyabb Lengyelország és Macedónia átlagpontszáma (4,3). Őket követi Szlovénia, majd a lista alsó harmadában található Bulgária Magyarország és Szlovákia, azonos, 4,1-es pontszámmal. Végül, a horvát szakértők (3,6) még Oroszországnál (3,8) is alacsonyabbra értékelték a vállalkozás környezeti tényezőit.

A kategóriákat egyenként nézve Észtország kiemelkedő a kormányzati vállalkozói programok területén, a vállalkozók képzésében, a K+F transzferben, a piacra lépés akadályait tekintve, a kulturális és társadalmi normák/ értékek esetében, és különösen erős az infrastruktúra rendelkezésre állásában. A vállalkozói finanszírozás

listavezetői Szlovákia és – meglepő módon – Kazahsztán. A belső piaci dinamika esetében Lengyelország kapta a legmagasabb pontszámot.

A másik véglet, vagyis a leggyengébb értékek Oroszország és Horvátország esetében figyelhetők meg. Oroszország az a volt szocialista országok csoportjában az utolsó a vállalkozói finanszírozás, a kormányzati programok, a K+F transzfer, a piacra lépés akadályai és a fizikai infrastruktúra kategóriáiban. Horvátország a legalacsonyabb pontokat a kormányzati szabályozás, a K+F transzfer, a kereskedelmi és jogi infrastruktúra, a piacra lépés akadályai és a kulturális normák esetében kapta. A kisebb országok, Lettország és Szlovákia a leggyengébbek a belső piaci dinamikában. Magyarország a formális vállalkozói képzésben, Lengyelország az iskolarendszeren kívüli vállalkozói képzésben lett az utolsó. Látható, hogy az iskolarendszerű vállalkozói képzés és a K+F transzfer a volt szocialista országok gyenge pontjai közé tartoznak, de a kormányzati politikák is lehetnének vállalkozóbarátibbak.

9. TÁBLÁZAT: A VÁLLALKOZÁS KÖRNYEZETI MUTATÓI A VOLT SZOCIALISTA ORSZÁGOK ESETÉBEN (%)

Vállalkozói környezeti tényezők	Bulgária	Észtország	Grúzia	Horvátország	Kazahsztán	Lengyelország	Lettország	Macedónia	Oroszország	Szlovákia	Szlovénia	Magyarország
Vállalkozói finanszírozás	4,4	4,8	4,0	3,8	4,9	4,7	4,6	3,6	3,1	4,9	3,9	4,5
Kormányzati politikák: támogatás	2,6	5,0	5,6	2,8	5,3	4,3	3,9	3,4	3,3	2,9	4,1	3,0
Kormányzati szabályozási környezet: adók és bürokrácia	4,8	6,3	6,6	2,2	4,3	3,2	3,2	4,4	3,0	3,1	3,0	2,8
Kormányzati vállalkozói programok	3,1	5,3	5,3	3,5	4,6	4,0	4,1	4,0	2,9	3,3	4,3	3,4
Vállalkozói képzés formális iskolai szinten	2,5	4,6	3,6	2,5	3,0	2,6	3,8	3,8	3,1	3,4	2,7	2,2
Vállalkozói képzés iskolán kívüli rendszerben	3,7	5,5	4,8	3,8	4,2	3,3	4,8	4,5	4,7	4,6	4,4	4,3
K+F (innovációs) transzfer	3,2	4,7	3,5	2,7	3,1	3,6	3,6	3,5	2,7	3,3	3,8	3,8
Kereskedelmi és jogi infrastruktúra	5,1	5,7	4,7	4,2	5,2	4,6	6,1	5,1	4,9	4,8	5,0	4,9
Belső piaci dinamika	4,9	4,8	5,2	5,5	4,7	6,3	4,5	5,6	5,8	4,5	5,3	5,2
Piacra lépés akadályai és szabályozása	3,8	5,6	5,1	3,3	4,1	4,5	4,1	3,5	3,3	4,1	4,1	4,2
Fizikai infrastruktúra	6,9	8,0	7,1	6,2	6,0	7,0	7,2	6,2	5,6	6,9	7,0	6,9
Kulturális és társadalmi normák/értékek	3,7	6,4	5,6	3,0	5,1	3,9	4,6	3,7	3,4	3,7	3,2	3,4
Átlag	4,1	5,6	5,1	3,6	4,5	4,3	4,5	4,3	3,8	4,1	4,2	4,1

Az adott kategória legkisebb értékei dőlt félkövér betűvel, a legnagyobbak félkövér betűvel jelöltek.

4 Magyarország vállalkozói ökoszisztémája a GEI alapján

A GEM kutatás kiemelt mutatója, a korai vállalkozói aktivitási ráta (TEA) mellett az utóbbi években egyre nagyobb relevanciát nyer a vállalkozás rendszerben történő, ökoszisztéma alapú megközelítése. Emögött az a felismerés áll, hogy egyes térségek igen különbözőek a vállalkozás minőségét tekintve. Ugyanakkor bizonyos támogató politikák, amelyek egy térségben hatásosak, máshol nem feltétlenül érik el a kívánt eredményt. Ebben a tekintetben az, hogy egy vállalkozás az afrikai Kamerunban vagy az USA-ban található, egyértelműen nem elhanyagolható szempont. Könnyen beláthatjuk azt is, hogy a vállalatok fejlettsége szempontjából Magyarország valahol a két ország között helyezkedik el.

A vállalkozói ökoszisztéma megközelítés hasznos mutatója a GEDI kutatás keretében létrejött Globális Vállalkozói Index (GEI). A GEI a vállalkozás országos szintjét mérő, azt komplex és holisztikus módon megközelítő mutató. Felfogása szerint a vállalkozás minőségét az adott országban élő egyének vállalkozói jellemvonásain (például növekedési szándékán, innovációs képességén) túl olyan intézményi, környezeti tényezők is befolyásolják, mint például az oktatás minősége vagy a technológiai transzfer általános állapota. Az egyéni és intézményi jellemzők egymással szorosan kapcsolódó interakcióban állnak. Az egyéni törekvéseknek lökést adhat, de azokat vissza is vetheti az intézmények fejlettsége, minősége. A vállalkozók kulcsfontosságú szerepet játszanak az egészséges ökoszisztéma létrehozásában és fenntartásában, amely cserébe új vállalatok gazdaságba áramoltatásával katalizátorként szolgál (Ács, Autio és Szerb 2014; Szerb 2017).

Összehasonlítva a két mutatót, a TEA és a GEI olyan gazdaságpolitikai eszközök, amelyek fejlesztése eltérő hatást gyakorol a gazdasági teljesítményre. A legújabb kutatások alapján a legfőbb különbségek Ács és társai (2018), a SAB Foundation és társai (2017), valamint Szerb és társai (2018) nyomán a következőkben foglalhatók össze:

- A TEA egy olyan átfogó mennyiségi mutató, amely a születőben levő és kezdő vállalatok gyakorisági rátájaként a vállalkozásindítás mérésére alkalmas. Ugyanakkor a TEA nagyon eltérő teljesítményű vállalkozásokat tartalmaz.
- Az eltérő teljesítményű vállalkozások különböző hatást gyakorolnak az egyes országok vagy régiók gazdasági teljesítményére, a növekedésre, a munkahelyteremtésre vagy a termelékenység fokozására. Mivel a TEA-ban keverednek a különböző teljesítményű vállalkozások, ezért a TEA fokozása nem feltétlenül vezet a gazdasági teljesítmény javulásához.
- A GEI a vállalkozói ökoszisztéma állapotát mérő komplex, dinamikus jellegű minőségi mutató. A GEI növelése elősegítheti a hosszú távú gazdasági fejlődést (az egy főre jutó GDP-vel mérve), és pozitív hatást gyakorolhat a gazdasági teljesítményre.
- A TEA és a GEI mint a vállalkozás mennyiségi és minőségi mutatói közötti korrelációs kapcsolat gyakorlatilag nulla az EU országok régiói esetében. Ha a vizsgálatba bevonjuk a fejlődő országokat is, akkor a kapcsolat szignifikánsan negatív, megerősítve, hogy a vállalkozás mennyiségi és minőségi tényezői eltérő pályán mozognak.
- A GEI és a TEA együttes hatása a gazdasági teljesítményre az EU országok fejlett régiói esetében pozitív, a fejletlenebb országok régiói esetében viszont negatív. Ennek alapján a vállalkozói ökoszisztéma fejlesztése mint gazdaságpolitikai cél inkább ajánlott, a vállalkozói aktivitás növelése viszont csak egyes esetekben célravezető.

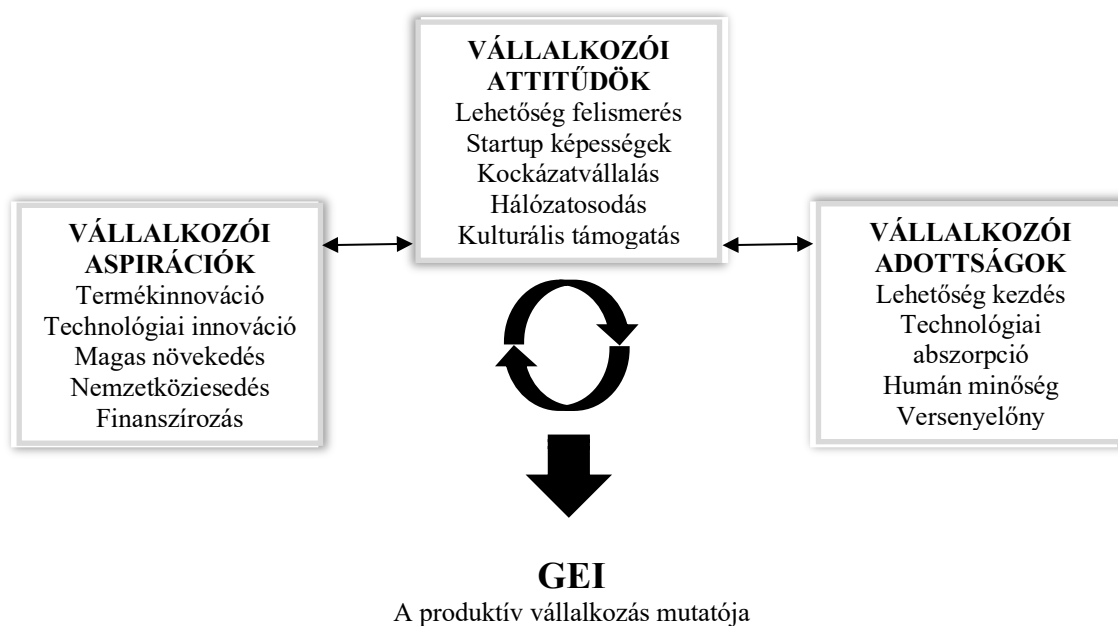
4.1 Koncepcionális háttér

Az előzőkben, a 3. fejezetben, a vállalkozás különböző egyéni és környezeti tényezőit vizsgáltuk. Ugyanakkor felvetődik az a kérdés, hogy ezek a tényezők hogyan is függnék egymástól, vagy hogyan kapcsolódnak össze egy egységesnek mondható ökoszisztémát képezve? A vállalkozói ökoszisztémák komplex interakciók eredményei, fejlettségüket több tényező együttesen befolyásolja. Kétségtől, minden ökoszisztéma részben egyedi jegyekkel rendelkezik. Jóllehet, nem létezik még egy, a Szilícium-völgy sikeréhez hozzájáruló Stanford Egyetem, és az integrált áramkör, a mikroprocesszor vagy a személyi számítógép feltalálása sem hozható vissza. Azonban azonosíthatók olyan közös elemek és kapcsolatok, amelyek kisebb-nagyobb mértékben minden ökoszisztéma részei, és meghatározzák azok fejlettségét.

A GEI index a vállalkozói ökoszisztéma minőségének több szempontból is optimális mérőszáma:

- 1) Először is, törekszik a vállalkozás szisztematikus jellegének lehető legpontosabb megragadására. Ennek érdekében a GEI struktúrájának megtervezésében és a megfelelő változók kiválasztásakor erős elméleti háttérre támaszkodik. Hasonlóan jár el az elemek közti interakciók kialakításakor. Az egyéni erőfeszítéseket igyekszik az azoknak leginkább megfelelő intézményi háttérrel párosítani. Továbbá, képes azonosítani az ökoszisztéma teljesítményét leginkább visszahúzó, fejlesztésre szoruló elemeket.
- 2) Az elméleti igényességen túl a GEI módszertani szempontból is jól megalapozott. Számítása egyrészt összhangban van az OECD összetett indexek készítésére vonatkozó kézikönyvének ajánlásaival. Másrészt, az index készítői által kifejlesztett PFB (Penalty for Bottleneck, Szűk keresztmetszetekért történő büntetés) módszer lehetőséget ad a gyenge, szűk keresztmetszetet okozó elemek feltárására. Ezáltal gazdaságpolitikai javaslat fogalmazható meg a vállalkozói ökoszisztéma átfogó teljesítményének javítására (Szerb 2017). A GEI index pontos kalkulációja és a PFB módszer részletes leírása Ács, Autio és Szerb (2014) és Szerb (2017) munkájában olvasható.

A GEI hierarchikus felépítést követ (17. ábra). Három alindexből tevődik össze (vállalkozói attitűdök, vállalkozói adottságok és vállalkozói aspirációk), amelyek tovább bonthatók, összesen 14 pillérre. Fontos azonban megjegyezni, hogy a pillérek tartalma némileg eltér a GEM felmérés hasonló elnevezésű építőköveitől. A pillérek ugyanis 14 egyéni szintű és az azokat közvetlenül befolyásoló, 14 intézményi változóból állnak össze. Az egyéni változók a GEM lakossági felméréséből, míg az intézményi változók több forrásból, többek között a Heritage Foundationtól, az OECD-től és a Világgazdasági Fórumtól származnak. Az egyes pillérek között dinamikus interakció zajlik. Az index részletes felépítését a 11. ábra és az 1. melléklet mutatja. Az egyéni és intézményi változók részletes leírása a 2. és 3. mellékletben található.

11. ÁBRA: A GEI INDEX KONCEPCIONÁLIS MODELLJE (PÁGER ÉS SZERB 2014)

4.2 A vállalkozói ökoszisztéma helyzete Magyarországon

A GEI index az országok vállalkozói ökoszisztémájának minőségét egy 0-tól 100-ig terjedő skálán értékeli. 0 jelöli az elméleti leggyengébb vállalkozói ökoszisztémát, 100 az elméletben elérhető tökéletes, fejlesztésre nem szoruló állapotot.

Magyarország GEI értéke 2016-ban 36,4 (10. táblázat). Ez a 2015-ös állapottal

megegyező, azonban 2014-hez képest 4 pontos csökkenést mutat. A vállalkozói ökoszisztéma minőségének romlásához mind a vállalkozói attitűdök, mind a vállalkozói adottságok értékének folyamatos csökkenése is hozzájárult. Egyedül a vállalkozói aspirációk 2016-os növekedése tekinthető kedvező irányú változásnak. 2016-ban a GEI felmérésben részt vevő 65 ország viszonylatában (4. melléklet) hazánk vállalkozói ökoszisztémájának átfogó teljesítménye a 37. helyre elegendő, amely középmezőnynek számít.

10. TÁBLÁZAT: MAGYARORSZÁG VÁLLALKOZÓI ÖKOSZISZTÉMÁJA (2014-2016)

GEI	2014	2015	2016
	40,4	36,4	36,4
Vállalkozói attitűdök	38,4	29,2	27,6
Vállalkozói adottságok	41,4	38,6	37,5
Vállalkozói aspirációk	41,3	41,3	44,1

Az, hogy mi is áll pontosan emögött az eredmény mögött, a 11. táblázat mutatja. A GEI-t alkotó pillérek mellett az intézményi és egyéni tényezők „felelőssége” is megállapítható. Az alindexek a GEI-hez hasonlóan, 0-tól 100-ig terjedő intervallumon, a pillérek és a változók 0-tól 1-ig értelmezendők (0= a legalacsonyabb, 1= a legmagasabb, benchmark érték). A GEI

által vizsgált 65 országhoz képest, relatíve is értékelhetjük hazánk teljesítményét. Ezt az egyes értékekhez társított színek mutatják, amelyek alapján Magyarország az országok topnegyedébe (sötétkék), második kvartilisébe (világoskék), harmadik kvartilisébe (narancssárga) vagy negyedik, leggyengébben teljesítő negyedébe (piros) tartozhat. Ahogy látható, mind az

ökoszisztéma pillérek, mind a változók harmadik kvartilisbe sorolható. szintjén hazánk leginkább a második és

11. TÁBLÁZAT: MAGYARORSZÁG VÁLLALKOZÓI ÖKOSZISZTÉMÁJA GEI PILLÉREK ÉS VÁLTOZÓK ALAPJÁN

	PILLÉREK		INTÉZMÉNYI VÁLTOZÓK		EGYÉNI VÁLTOZÓK	
Vállalkozói attitűdök	Lehetőség felismerés	0,29	Tulajdon és szabadság	0,49	Lehetőség	0,44
	Startup képesség	0,34	Oktatás	0,58	Képesség	0,45
	Kockázatvállalás	0,17	Országkockázat	0,31	Kockázat	0,41
	Hálózatosodás	0,31	Agglomeráció	0,56	Kapcsolat	0,45
	Kulturális támogatás	0,32	Korrupció	0,54	Karrierstat	0,45
	Vállalkozói attitűdök	27,6				
Vállalkozói adottságok	Lehetőség kezdés	0,48	Adó és kormányzat	0,62	Motiváció	0,66
	Technológiai abszorpció	0,43	Abszorpció	0,19	Tech szektor	0,75
	Humán minőség	0,48	Munkaerőpiac	0,51	Végzettség	0,75
	Versenyelőny	0,24	Versenyszabályozás	0,39	Versenly	0,51
	Vállalkozói adottságok	37,5				
Vállalkozói aspirációk	Termékinnováció	0,36	Technológia transzfer	0,71	Új termék	0,48
	Technológiai innováció	0,43	Tudomány	0,68	Új technológia	0,43
	Magas növekedés	0,57	Kockázati tőke és stratégia	0,46	Gazella	0,89
	Nemzetköziesedés	0,75	Gazdasági komplexitás	0,82	Export	0,81
	Finanszírozás	0,37	Tőkepiaci mélység	0,58	Informális befektetés	0,55
	Vállalkozói Aspirációk	44,1				
	GEI	36,4	Intézményi	0,53	Egyéni	0,57

A következőkben a vállalkozói attitűdök, adottságok és aspirációk mentén vesszük

sorra az ökoszisztéma erős és gyenge pontjait.

Vállalkozói attitűdök

Az alindex teljesítménye a három közül a leggyengébb. A pillérek többsége átlag alatti, sőt, a kockázatvállalás és a hálózatosodásra való készség tekintetében Magyarország az egyik leggyengébben teljesítő ország. A kockázatvállalás értékét (a legalacsonyabb pillérérték) főként az ország kockázatos megítélése húzza vissza. Ennél viszont relatíve nagyobb probléma, hogy más országokhoz képest az egyik legkevesbé merjük vállalni a vállalkozásindítással járó esetleges kudarcot.

A hálózatosodásnak már egyértelműen az egyéni tényező szab gátat. Míg az agglomerációs előnyök (az urbanizáció

mértéke és a szállítási infrastruktúra) inkább előmozdítanak, gond, hogy a lakosság nem igazán ismer személyesen újdonsült vállalkozót. Ugyancsak, más nemzetekkel összehasonlítva a lakosság az egyik legkisebb arányban tekint a vállalkozásra vonzó és magas státuszt biztosító karrierlehetőségként.

Vállalkozói adottságok

A vállalkozói adottságaink már jóval kedvezőbben alakulnak. Itt azonban fordul a kocka: az egyéni tényezők inkább felhúzzák a pillérértékeket. Ezek mellett az intézményi faktorok rosszabb teljesítménye csak kis mértékben érvényesül. Adott pillérek kedvező pozícióját biztosítja, hogy az országok felénél nagyobb arányban fordulnak elő Magyarországon

lehetőségmotivált, közepes vagy fejlett technológiával rendelkező és középfokúnál magasabb végzettségű tulajdonos által birtokolt TEA vállalatok.

Ami viszont nem túl jónak mondható: a hazai vállalatok intenzív versenykörnyezetben működnek, ami az egyik leggyengébb versenyszabályozással együtt átlag alatti versenyelőnyhöz vezet. Habár, a TEA vállalataink a legrosszabbak közé sorolhatók új technológiák átvételében, a közepes vagy magas technológiát alkalmazó vállalatok hazai aránya kompenzálja ezt a gyengeségünket.

Vállalkozói aspirációk

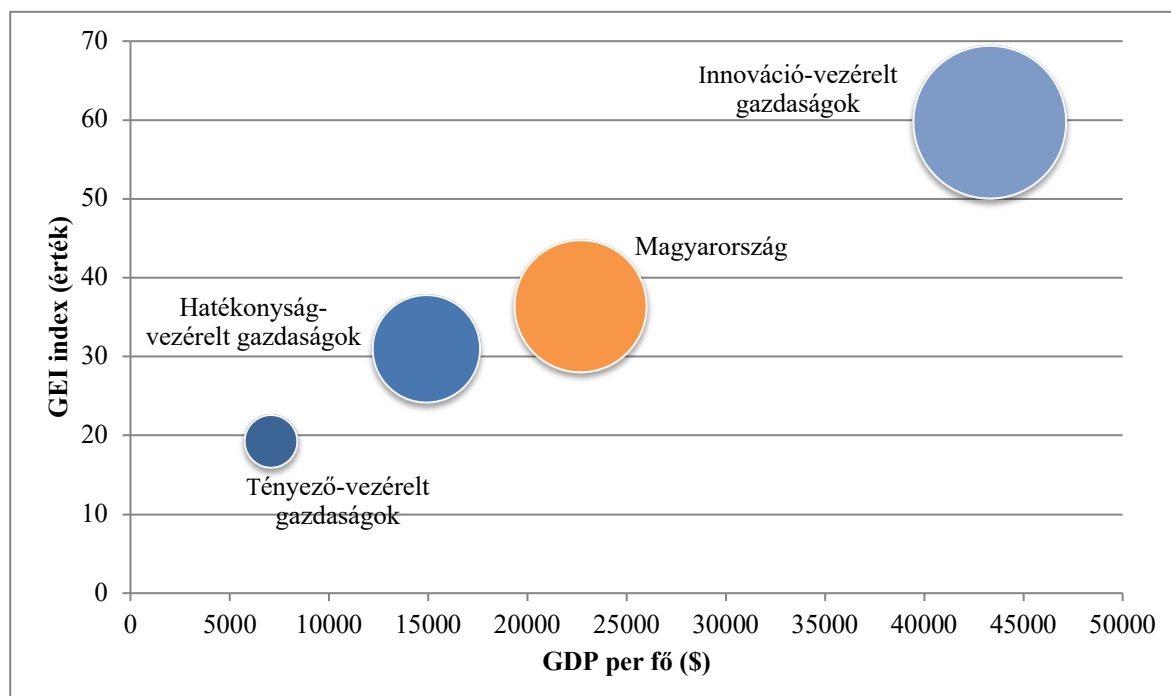
Hazánk a vállalkozói aspirációk tekintetében szerepel összességében a legjobban. Itt található az egyetlen pillér, amely a legjobb országok közé emel bennünket. A nemzetköziesedés pillér teljesítménye elsősorban a szintén kiemelkedő gazdasági komplexitásunknak köszönhető, de a külföldi vevőkkel rendelkező TEA vállalkozásainkat illetően is átlag felett

teljesítünk.

Relatív jó állunk magas növekedés tekintetében is. Ennek oka, hogy az egyik legnagyobb arányban vannak jelen hazánkban olyan TEA vállalkozások, amelyek magas növekedési tervekkel rendelkeznek. Hangsúlyozandó azonban, hogy ezek várákozások, ténylegesen még meg nem valósult eredmények. Intézményi oldalról ez a kockázati tőke átlag alatti hozzáférhetőségével és a megkülönböztető üzleti stratégia alacsony szintjével párosul. Kiemelendő még a technológiai innováció pillér, amelynek átlag alatti teljesítményéért az elavult technológiát alkalmazó TEA vállalkozások túlzottan magas aránya hibáztatható.

4.3 Hazánk vállalkozói ökoszisztémája a referenciacsoporthoz képest

Lássuk, hogyan teljesít hazánk a korábbi referenciacsoporthoz mérten. Először a különböző fejlettségű országcsoporthoz átlagával vetjük össze (12. ábra).

12. ÁBRA: GEI AZ ORSZÁGOK FEJLETTSÉGE SZERINTI CSOPORTOSÍTÁSBAN ÉS MAGYARORSZÁGON 2016-BAN

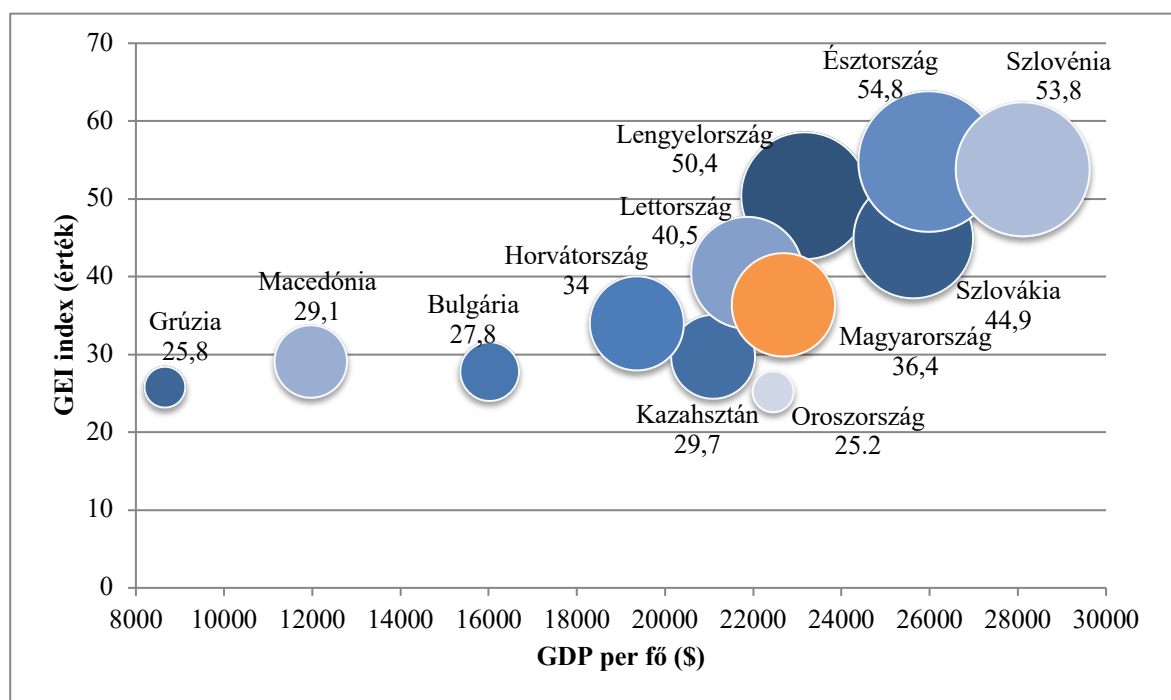
A vállalkozói ökoszisztéma átfogó teljesítményét számszerűsítő GEI index

alapján (y tengely) Magyarország közepes teljesítményű. Pozitívum, hogy a tényező-

vezérelt és a hatékonyság-vezérelt gazdaságok átlagánál is magasabb a GEI értéke. Az innováció-vezérelt gazdaságoktól azonban még jócskán elmarad, hozzávetőleg feleannyira fejlett az ökoszisztémája. Mindazonáltal, vessünk egy pillantást a volt szocialista országok referenciacsoportjára is, amely által letisztultabban ítéldhetjük meg a teljesítményünket a regionális versenytársakéhoz viszonyítva.

Magyarország és a volt szocialista országok összehasonlítása

Összességében ugyan közepesre értékelhető a teljesítményünk, sajnálatunkra, európai viszonylatban Magyarország nem remekel a volt szocialista országok körében (13. ábra). Mindössze Macedóniát, Bulgáriát, Horvátországot és Oroszországot előzzük meg szemben őt, nálunk fejlettebb vállalkozói ökoszisztémával rendelkező régiós versenytársunkkal.

13. ÁBRA: GEI A VOLT SZOCIALISTA ORSZÁGOKBAN

Nézzük meg, hogy a vállalkozói attitűdök (12. táblázat), adottságok (13. táblázat) és aspirációk (14. táblázat) tekintetében hogyan alakul hazánk relatív teljesítménye. A pillérek legmagasabb és legalacsonyabb értékei vastagon szedettek.

Vállalkozói attitűdök

A lehetőségfelismerés terén Észtország messze maga mögött hagyja régiós társait, és ezenkívül is konzisztensen őrzi helyét az első három között. Kiemelkedő Szlovénia teljesítménye, de a legjobbak között van Lengyelország és Lettország is. A másik

oldalról említést érdemel Grúzia, amely kulturális támogatottsága ugyan felülmúlja a többi államét, azonban több esetben is sereghajtó szerepet tölt be. Többnyire gyenge teljesítményéhez képest – különösen a lehetőség felismerés és a kulturális támogatás területén – kiemelkedő Oroszország hálózatosodásra való képessége. Magyarország minden területen erős közepes teljesítményű, teljesítményét a fejlettebb vállalkozói ökoszisztémájú országok szinte minden esetben felülmúlják.

12. TÁBLÁZAT: VÁLLALKOZÓI ATTITÜDÖK A VOLT SZOCIALISTA ORSZÁGOKBAN

Ország	Lehetőség felismerés	Startup képességek	Kockázatvállalás	Hálózatosodás	Kulturális támogatás
Bulgária	0,14	0,51	0,19	0,44	0,26
Észtország	0,90	0,80	0,62	0,49	0,56
Grúzia	0,35	0,26	0,07	0,16	0,59
Horvátország	0,18	0,76	0,10	0,25	0,27
Kazahsztán	0,32	0,44	0,12	0,53	0,22
Lengyelország	0,46	0,90	0,40	0,44	0,47
Lettország	0,39	0,71	0,19	0,36	0,39
Macedónia	0,32	0,42	0,11	0,27	0,22
Oroszország	0,13	0,47	0,19	0,55	0,16
Szlovákia	0,28	0,48	0,66	0,27	0,32
Szlovénia	0,35	1,00	0,84	0,33	0,50
Magyarország	0,29	0,34	0,17	0,31	0,32

Az adott kategória legkisebb értékei dőlt félkövér betűvel, a legnagyobbak félkövér betűvel jelöltek.

Vállalkozói adottságok

Észtország és Szlovénia egyenletesen és kiemelkedően teljesít minden vállalkozói adottságot illetően. Az „egyszeri csillagok” szerepét ezúttal Kazahsztán (humán minőség) és Lettország (lehetőség kezdés) tölti be. Szlovákia érdekes módon technológiai abszorpció tekintetében dobogós, de ezenkívül közepes teljesítményű. A legalacsonyabb értékek

lehetőség kezdés tekintetében Grúziában, technológia abszorpció esetében Kazahsztánban, a humán minőség területén Horvátországban és a versenyelőny tekintetében Oroszországban mutatkoznak. Magyarország se nem különösebben kiemelkedő, se nem elmaradott a többi országhoz képest, az attitűdöknél tapasztalt relatív helyzete változatlan.

13. TÁBLÁZAT: VÁLLALKOZÓI ADOTTSÁGOK A VOLT SZOCIALISTA ORSZÁGOKBAN

Ország	Lehetőség kezdés	Technológiai abszorpció	Humán minőség	Versenyelőny
Bulgária	0,30	0,27	0,23	0,21
Észtország	0,64	0,77	0,54	0,61
Grúzia	0,21	0,31	0,57	0,21
Horvátország	0,48	0,53	0,19	0,30
Kazahsztán	0,37	0,12	0,76	0,24
Lengyelország	0,54	0,64	0,54	0,34
Lettország	0,64	0,47	0,44	0,37
Macedónia	0,25	0,47	0,41	0,32
Oroszország	0,22	0,27	0,68	0,20
Szlovákia	0,41	0,68	0,39	0,24
Szlovénia	0,60	0,74	0,50	0,48
Magyarország	0,48	0,43	0,48	0,24

Az adott kategória legkisebb értékei dőlt félkövér betűvel, a legnagyobbak félkövér betűvel jelöltek.

Vállalkozói aspirációk

Változatosabb kép tárul elénk a vállalkozói aspirációk országos megítélésében. Üde színfolt hazánk magas növekedés, nemzetköziesedés és finanszírozás terén mutatkozó relatív fejlettsége. Az előző esetekben élen járó országok mellett Lengyelország és Horvátország

termékinnovációban, illetve magas növekedésben szerzett viszonylagos előnye is látható. Grúzia és Oroszország ezúttal sem igazán remekel: Grúzia technológiai innováció és finanszírozás, Oroszország termékinnováció és nemzetköziesedés területén tölti be a sereghajtó szerepét.

14. TÁBLÁZAT: VÁLLALKOZÓI ASPIRÁCIÓK A VOLT SZOCIALISTA ORSZÁGOKBAN

Ország	Termékinnováció	Technológiai innováció	Magas növekedés	Nemzetköziesedés	Finanszírozás
Bulgária	0,20	0,59	0,27	0,32	0,22
Észtország	0,72	0,65	0,67	0,66	0,21
Grúzia	0,23	0,13	0,36	0,45	0,14
Horvátország	0,20	0,59	0,48	0,90	0,35
Kazahsztán	0,23	0,17	0,53	0,23	0,31
Lengyelország	0,91	0,41	0,53	0,53	0,39
Lettország	0,50	0,22	0,61	0,55	0,31
Macedónia	0,26	0,37	0,43	0,20	0,31
Oroszország	0,16	0,36	0,36	0,05	0,19
Szlovákia	0,74	0,64	0,58	0,84	0,41
Szlovénia	0,48	0,81	0,43	0,75	0,33
Magyarország	0,36	0,43	0,57	0,75	0,37

Az adott kategória legkisebb értékei dőlt félkövér betűvel, a legnagyobbak félkövér betűvel jelöltek.

4.4 Gazdaságpolitikai ajánlások a hazai vállalkozói ökoszisztéma fejlesztésére- a GEI módszer gyakorlati hasznosítása

Elemzéseink rávilágítottak hazánk abszolút és más referenciacsoportokhoz viszonyított erős és gyenge pontjaira. A GEI kiváltsága a GEM eszköztárával szemben, hogy országspecifikus gazdaságpolitikai javaslatokat képes megfogalmazni. Hogyan járulhatnak hozzá a politikai döntéshozók a vállalkozói ökoszisztéma magasabb fejlettségéhez? A pótlólagos erőforrásokat mely terület(ek) fejlesztésére és milyen mértékben fordítsák? Ezekben a kérdésekben a GEI mind hasznos döntéstámogató eszközként szolgálhat.

A gazdaságpolitikai ajánlások alapját az index számításába szervesen beépülő szűk keresztmetszetekért történő büntetés (PFB) elve képezi (elméleti alátámasztásért lásd Ács, Autio és Szerb 2014). Eszerint az országok vállalkozói ökoszisztémájának átfogó teljesítményét leginkább azok leggyengébb eleme befolyásolja.

Hazánk vállalkozói ökoszisztémájának 2016-os teljesítménye alapján tehát a hazai vállalkozáspolitikai fókuszában a GEI legalacsonyabb értékű pillérének, vagyis első körben a kockázatvállalásnak kellene

állnia. Ennek oka, hogy kockázatvállalásunk egyfajta szűk keresztmetszetet képez, amely miatt a többi ökoszisztéma elem pozitív hatása kevésbé tud érvényesülni. Először tehát ezt a legalacsonyabb pillért kell javítani, addig, amíg el nem éri a második legalacsonyabb pillér értékét. Ezután, ha még nem értük el a kívánt szintet, immár a két leggyengébb pillért javítjuk tovább a harmadik legalacsonyabb pillér értékéig, és így tovább. Attól függően, hogy milyen mértékben szeretnénk növelni az ökoszisztéma minőségét jelző GEI értékét, annál összetettebb (akár több területet érintő) fejlesztési programra lehet szükségünk.

A következőkben azt az esetet nézzük meg, ha a GEI értékét 10 százalékkal, tehát 3,64 ponttal kívánjuk emelni (15. táblázat). A számítások alapján ebben az esetben három terület igényel pótlólagos erőforrást. Elsődleges prioritású a kockázatvállalás pillér, amelynek javítására az erőforrások koncentrált részét, több mint 60%-át kellene fordítani. Egy ilyen szintű fejlesztés a pillér értékének 0,14 pontos emelkedésével járna (0,17 pontról összességében 0,31 pontra emelkedne). Ennek fele, az erőforrások 30%-a lenne szükséges Magyarország versenyelőnyének 0,07 pontos

növeléséhez. Végül, jóval kisebb mértékben, az erőforrások 9%-ában határozható meg a harmadik leggyengébb

pillér, a lehetőség felismerés erőforrásigénye.

15. TÁBLÁZAT: MAGYARORSZÁG 2016-OS GEI ÉRTÉKÉNEK 10%-OS NÖVELÉSE OPTIMÁLIS ERŐFORRÁSALLOKÁCIÓ ESETÉN

PILLÉR	A PILLÉR NÖVEKEDÉSE	AZ ERŐFORRÁSOK SZÁZALÉKA
Lehetőség felismerés	0,02	9%
Startup képesség	0	0%
Kockázatvállalás	0,14	61%
Hálózatosodás	0	0%
Kulturális támogatás	0	0%
Lehetőség kezdés	0	0%
Technológiai szektor	0	0%
Humán minőség	0	0%
Versenyelőny	0,07	30%
Termékinnováció	0	0%
Technológiai innováció	0	0%
Magas növekedés	0	0%
Nemzetköziesedés	0	0%
Finanszírozás	0	0%

5 Összefoglalás

Ez jelentés Magyarország 2016-os vállalkozói teljesítményét elemezte a GEM kutatás és adatfelvétel alapján. Magyarország 2001-től tagja a GEM közösségnek, és immár másfél évtizede tudjuk nyomon követni a hazai vállalkozás alakulását. A GEM hagyományos adatfelvételei szerint követtük nyomon a lakosság vállalkozói attitűdjeinek és a vállalkozói aktivitás alakulását. 2016-ban is az elmúlt két évhez hasonlóan alakultak a vállalkozásindítási képesség és a bukástól való félelem, ugyanakkor némi előmozdulást tapasztaltunk az üzleti lehetőségek észlelése és a vállalkozói szándék eseteiben. A társadalmi értékek észlelését nézve a vállalkozás mint karrier megítélésében és a média vállalkozói képe esetében némi előrelépést látunk. A vállalkozók ellentétes megítélése, a magas státusz és a negatív médiakép ellentmondása azonban változatlanul és erőteljesen jelen van Magyarországon. Ezzel Magyarország a

referenciacsoportként választott volt szocialista országok között a rangsor második felében található.

A vállalkozói aktivitást mérő mutatók esetében mind a teljes korai fázisú vállalkozói mutató, mind a megállapodott cégek mutatója visszaesést mutat. Ugyan a rangsorokban is hátrább kerültünk, de ez nem feltétlenül hátrányos, hiszen Magyarországon túl sok túl kicsi cég található. A megszűnő cégek rátája folyamatosan csökken. Ha ez a nagyságrend nem is igazán egyezik a statisztikákkal, a tendencia javuló helyzetet mutat.

A szakértői felmérés, amely a vállalkozások egyébként nehezen számszerűsíthető környezeti tényezőinek mérésére szolgál, összességében Magyarország gyenge teljesítményét mutatja. Bár szakértőink szerint a vállalkozási finanszírozási források rendelkezésre állnak, a belső piaci dinamika jó és a fizikai infrastruktúra állapota is megfelelő, a kormányzati politika, a

szabályozás, a vállalkozói programok, és az iskolai vállalkozói képzés problematikusak. Ezeken a területeken még a volt szocialista országok között is az utolsók között szerepelünk. Kritikusan alacsony a vállalkozók társadalmi támogatottsága is.

A Globális Vállalkozói Index (GEI) a nemzeti vállalkozói ökoszisztéma állapotát mérő komplex, dinamikus jellegű minőségi mutató. Az index alapján a hazai vállalkozói ökoszisztéma átfogó teljesítménye 2015-ről 2016-ra stagnál, változatlan marad. Ez a vállalkozói attitűdök és vállalkozói adottságok területén tapasztalható romló teljesítményünknek tulajdonítható, amelyet a vállalkozói aspirációk javulása kompenzál. Vállalkozói ökoszisztémánk relatív állapotát tekintve a GEM felmérésben részt vevő 65

ország között a 37. helyet foglaljuk el.

A GEI által vizsgált 65 ország viszonylatában a vállalkozói attitűdök tekintetében állunk a legrosszabbul. A pillérek többsége átlag alatti, sőt, a kockázatvállalás és a hálózatosodásra való készség tekintetében Magyarország az egyik leggyengébben teljesítő ország. Vállalkozói adottságaink már kedvezőbbek. Itt az egyéni tényezők húzó hatása érvényesül, szemben az intézményi tényezők alacsonyabb teljesítményével. Hazánk a vállalkozói aspirációk tekintetében áll a három alindex közül legjobban. Itt található az egyetlen pillér (nemzetköziesedés), amelyben Magyarország a legfejlettebb országokkal egy szinten szerepel.

6 Hivatkozásjegyzék

Ács, Z. J., Autio, E., Szerb, L. (2014). National systems of entrepreneurship: Measurement issues and policy implications. *Research Policy*, 43. évf. 3. szám, 476-494. o.

Acs, Z. J., Estrin, S., Mickiewicz, T., Szerb, L. (2018). Entrepreneurship, Institutional Economics and Economic Growth: A System Perspective. *Small Business Economics*, 51. évf. 2. szám, 501-514. o.

GEM (Global Entrepreneurship Monitor) (2018a). Letöltve: GEM Consortium, <https://www.gemconsortium.org/> 2017.12.05.

GEM (2018b). Global Report 2017/2018. Letöltve: GEM Consortium, <https://www.gemconsortium.org/report/50012> 2018.11.12.

Horváth, K., Szerb, L. (2015). GEM 2015 Magyarország: Vállalkozások és vállalkozói ökoszisztéma helyzete 2015-ben. Globális Vállalkozói Monitor Magyarország Jelentések, Global Entrepreneurship Monitor.

Márkus, G., Szerb, L. (2013). GEM 2013 Magyarország. Globális Vállalkozói Monitor Magyarország Jelentések, Global Entrepreneurship Monitor.

Márkus, G., Szerb, L. (2014). GEM 2014 Magyarország. Globális Vállalkozói Monitor Magyarország Jelentések, Global Entrepreneurship Monitor.

Páger, B., Szerb, L. (2014). GEM 2012 Magyarország: Megtorpanás vagy a visszaesés kezdete? Globális Vállalkozói Monitor Magyarország Jelentések, Global Entrepreneurship Monitor.

SAB Foundation, Allan Grey Orbis Foundation, The Global Entrepreneurship and Development Institute, The Global Entrepreneurship Network South Africa, SEA Africa (2017). The entrepreneurial ecosystem of South Africa: A strategy for global leadership 2017. Letöltve: South African Breweries, <http://www.sab.co.za/wp-content/uploads/2017/03/GEDI-South-Africa-Analysis2.pdf> 2017.12.05.

Szerb, L. (2017). A vállalkozói ökoszisztéma Magyarországon a 2010-es években: Helyzetértékelés és szakpolitikai javaslatok. *Vezetéstudomány*, 48. évf. 6-7. szám, 2-14. o.

Szerb, L., Aidis, R., Acs, Z. J. (2013). The comparison of the Global Entrepreneurship Monitor and the Global Entrepreneurship and Development Index methodologies. *Foundations and Trends in Entrepreneurship*, 9. évf. 1. szám, 1-142. o.

Szerb, L., Márkus, G., Petheő, A. (2011). GEM 2011 Magyarország: A Nemzeti Vállalkozói Rendszer összetevőinek értékelése a Globális Vállalkozói Monitor adatai alapján. *Globális Vállalkozói Monitor Magyarország Jelentések*, Global Entrepreneurship Monitor.

Szerb, L., Lafuente, E., Horváth, K., Páger, B. (2018). The relevance of quantity and quality entrepreneurship for regional performance: The moderating role of the entrepreneurial ecosystem. *Regional Studies*, in press. doi: <https://doi.org/10.1080/00343404.2018.1510481>

Ucbasaran, D., Westhead, P., Wright, M. (2001). The focus of entrepreneurial research: contextual and process issues. *Entrepreneurship Theory and Practice*, 25. évf. 4. szám, 57-80. o.

7 Mellékletek

1. MELLÉKLET: A GEI INDEX FELÉPÍTÉSE

GLOBÁLIS VÁLLALKOZÓI INDEX (GEI)	Alindexek	Pillérek	Változók (egyéni/intézményi)
	ATTITÚDÖK ALINDEX	LEHETŐSÉG FELISMERÉS	Lehetőség Tulajdon és szabadság
		STARTUP KÉPESSÉG	Képesség Oktatás
		KOCKÁZATVÁLLALÁS	Kockázat Országkockázat
		HÁLÓZATOSODÁS	Kapcsolat Agglomeráció
		KULTURÁLIS TÁMOGATÁS	Karrierstat Korrupció
	ADOTTSÁGOK ALINDEX	LEHETŐSÉG KEZDÉS	Motiváció Adó és kormányzat
		TECHNOLÓGIAI ABSZORPCIÓ	Tech szektor Abszorpció
		HUMÁN MINŐSÉG	Végzettség Munkaerőpiac
		VERSENYELŐNY	Verseny Versenyszabályozás
	ASPIRÁCIÓK ALINDEX	TERMÉKINNOVÁCIÓ	Új termék Technológia transzfer
		TECHNOLÓGIAI INNOVÁCIÓ	Új technológia Tudomány
		MAGAS NÖVEKEDÉS	Gazella Kockázati tőke és stratégia
		NEMZETKÖZIESEDÉS	Export Gazdasági komplexitás
		FINANSZÍROZÁS	Informális befektetés Tőkepiaci mélység

2. MELLÉKLET: A GEI INDEX EGYÉNI VÁLTOZÓINAK LEÍRÁSA

Egyéni változó	Leírás
Lehetőség	A 18-64 év közötti lakosság azon aránya, akik az elkövetkezendő 6 hónapban jó lehetőséget látnak a vállalkozás indítására a környezetükben.
Képesség	A 18-64 év közötti lakosság azon aránya, akik azt állítják, hogy rendelkeznek a vállalkozásindításhoz szükséges tudással/képességgel.
Kockázat	A 18-64 év közötti lakosság azon aránya, akik szerint a kudartól félelem nem akadályozná meg őket vállalkozás elindításában.
Kapcsolat	A 18-64 év közötti lakosság azon aránya, akik ismernek olyan vállalkozót, aki az elmúlt két évben indította el tevékenységét.
Karrier	A 18-64 év közötti lakosság azon aránya, akik úgy gondolják, hogy a vállalkozásindítás jó karrierlehetőség.
Státusz	A 18-64 év közötti lakosság azon aránya, akik úgy gondolják, hogy a sikeres vállalkozók magas státusszal rendelkeznek.
Karrierstat	A vállalkozói elfogadottság és státusz mértékét a Karrier és a Státusz átlagaként számoljuk.
Motiváció	A TEA vállalkozások azon aránya, amelyek a kínálókozó lehetőség miatt indítottak vállalkozást.
Tech szektor	A TEA vállalkozások azon aránya, amelyek a technológiai szektorban tevékenykednek (közepes vagy magas technológia).
Végzettség	A TEA vállalkozások azon aránya, amelyek tulajdonosai középfokúnál magasabb iskolai végzettséggel rendelkeznek.
Verseny	A TEA vállalkozások azon aránya, amelyek olyan piacon tevékenykednek, ahol kevés vállalkozás kínálja ugyanazt a terméket (alacsony a verseny szintje).
Új termék	A TEA vállalkozások azon aránya, amelyek ügyfeleinek legalább egy része a cég termékét újnak találja.
Új technológia	A TEA vállalkozások azon aránya, amelyek 5 évnél nem régebbi technológiát használnak.
Gazella	A TEA vállalkozások azon aránya, amelyek magas munkahely teremtési tervekkel bírnak (több mint 10 fővel több alkalmazott és több mint 50%-os növekedés 5 év alatt).
Export	A TEA vállalkozások azon aránya, amelyek vevőinek legalább egy része külföldi (több mint 1%).
Informális átlag	Az informális tőkebefektetés átlagos összege az elmúlt 3 évben.
Informális ráta	A 18-64 év közötti lakosság azon aránya, akik az elmúlt 3 évben befektettek olyan új vállalkozásba, amely nem volt a tulajdonukban (tőzsdei befektetések és részvényalapok kizárva).
Informális befektetés	Az informális tőkebefektetés következő módon számolt értéke: Informális átlag x Informális ráta.

3. MELLÉKLET: A GEI INDEX INTÉZMÉNYI VÁLTOZÓINAK LEÍRÁSA

Intézményi változó	Leírás	Forrás	Elérhetőség
Gazdaság szabadsága	„Az üzleti szabadság a vállalkozás indítási, működtetési és megszüntetési képességének olyan mennyiségi mutatója, amely a szabályzás korlátait és a kormányzat törvényalkotási folyamatának hatékonyságát méri. Az üzleti szabadság egy 0 és 100 közötti pontszám minden ország esetében, ahol 100 pont jelenti a legszabadabb üzleti környezetet. A pontszám 10 faktort vesz figyelembe egyenlő súllyal a Világbank Doing Business tanulmányának adatait felhasználva.” (http://www.heritage.org/Index/pdf/Index09_Methodology.pdf). Az adatok 2015-ből származnak.	Heritage Foundation/ Világbank	http://www.heritage.org/index/explorate.aspx
Tulajdonjogok	“A tulajdonjogok komponens az egyén azon képességét jelzi, hogy világosan értelmezett és az állam által betartott törvények alapján magántulajdont halmozzon föl. Azt méri, hogy a nemzeti törvények milyen mértékben védik a magántulajdonjogokat, és hogy az állam milyen mértékben érvényesíti ezeket a törvényeket. Ugyancsak tartalmazza a magántulajdon kisajátításának valószínűségét, és felméri a bíróság függetlenségét, a bíróságon belüli korrupció jelenlétét és az egyéni, vállalkozói képességet a szerződések érvényesítésére.” (http://www.heritage.org/index/property-rights)	Heritage Foundation/ Világbank	http://www.heritage.org/index/explorate.aspx
Tulajdon és szabadság	Gazdaság szabadsága * Tulajdonjogok	Saját kalkuláció	
Felsőoktatás	Bruttó beiskolázási arány a felsőoktatásban, 2015-ös vagy a legfrissebb elérhető adatok.	Világbank	http://data.worldbank.org/indicator/SE.TER.ENRR
Oktatás minősége	A következő kérdésre adott válaszok: “Milyennek értékeli az országban, ahol él, a matematika- és tudományos oktatás minőségét? [1 = meglehetősen rossz—a világ legrosszabbjai között szerepel; 7 = kiváló—a világ legjobbjai között szerepel]”		Globális Versenyképességi Jelentés 2015-2016, p. 377
Oktatás	Felsőoktatás * Oktatás minősége	Saját kalkuláció	
Országkockázat	Az országkockázati besorolások egy ország kockázatoságát kívánják számszerűsíteni. A résztvevő országok szintjén, az országkockázatot az átutalás és átváltás kockázata (pl. annak kockázata, hogy a kormányzat olyan ellenőrzéseket vezet be a tőkemozgások vagy a pénzváltás területén, amelyek visszatartják az egyéneket a helyi pénznem külföldi pénznemre váltásától és/vagy megtakarítások országon kívüli hitelezőknek történő	OECD	http://www.oecd.org/tad/xcred/crc.htm

	átutalásától) és előre nem látható körülmények (pl. háború, kisajátítás, forradalom, polgári zavargások, árvizek, földrengések) jelentik. Az országhoz tartozó kockázatok nem szuverén kockázatok besorolásai, és ebből adódóan nem összehasonlíthatók a magán hitelreferencia-ügynökségek (CRA-k) szuverén kockázati besorolásával. A fogalom nagyobb hasonlóságot mutat a néhány nagyobb CRA által publikált "country ceiling" mutatókkal.			
Urbanizáció	Az urbanizáció mutató a városi területeken élő lakosság százaléka, az adatok az Egyesült Nemzetek Szervezetének Populációs Megoszlásából származik, 2010-es becslés.	Egyesült Nemzetek Szervezete	http://data.worldbank.org/indicator/SP.URB.TOTL.IN.ZS	
Infrastruktúra	A Globális Versenyképességi Jelentés 2. pillére, az Infrastruktúra és konnektivitás szerint: „... a közlekedési infrastruktúra minőségének értékelése mellett a pillér a hazai és nemzetközi szállítási hálózatokat is méri.”	Világgaazdasági Fórum	Globális Versenyképességi Jelentés 2015-2016, p. 47	
Agglomeráció	Urbanizáció * Infrastruktúra	Saját kalkuláció		
Korrupció	A Korrupció Észlelési Index (CPI) az állami korrupció észlelt szintjét méri az adott országban. A CPI index a „felmérések felmérése”: az index 13 különböző vizsgálat és felmérés eredményeként jött létre. (http://www.transparency.org/policy_research/surveys_indices/cpi/2009) Az indexet 10 fokú Likert skálán mérjük. Az adatgyűjtés az elmúlt 24 hónapban zajlott.	Transparency International	http://files.transparency.org/content/download/702/3015/file/CPI2013_DataBundle.zip	
Adózás	Az adófizetés pontszáma "azt az adó- és kötelező hozzájárulást mutatja meg, amelyet egy közép vállalatnak fizetnie vagy visszatartania kell adott évben, valamint azt is méri, hogy mekkora adminisztratív teher párosul az adófizetéshez." (http://www.doingbusiness.org/data/exploretopics/paying-taxes)	Világbank	http://www.doingbusiness.org/data/di stance-to-frontier	
Jó kormányzás	A kormány hatékonysága "a kormány azon kapacitása, hogy hatékonyan fogalmazzon meg és hajtsa végre szilárd politikát". (http://info.worldbank.org/governance/wgi/#home)	Világbank	http://qog.pol.gu.se/data/datadownloa ds/qogbasicdata	
Adó és kormányzat	Az adók használatának hatékonyságát méri az adó mérték és a kormányzati szolgáltatások minőségének kombinálásával, Adózás* Jó kormányzás	Saját kalkuláció		
Abszorpció	Vállalati szintű technológiai abszorpciók képessége: "Az országban, ahol él, a vállalatok (1 = nem képesek az új technológia átvételére, 7 = agresszív az új technológia átvételében)".	Világgaazdasági Fórum	Globális Versenyképességi Jelentés 2015-2016–, p. 379	
Munka szabadsága	A változó a munka szabadságának meghatározásakor egy ország munkaerőpiaca jogi és szabályozó keretrendszerének számos aspektusát figyelembe veszi, többek között a minimálbérre vonatkozó előírásokat, a munkanélküliség megfékezésére vonatkozó törvényeket, a végkielégítés követelményeit és mérhető szabályozási korlátozásokat a munkaerő felvételére és a munkaidőkre vonatkozóan." (http://www.heritage.org/index/labor-freedom)	Heritage Foundation	http://www.heritage.org/index/downl oad	
Munkavállalói képzés	A munkavállalói képzés mértéke: "Az országban, ahol él, milyen mértékben fektetnek be a vállalatok képzésbe és a munkavállalók fejlesztésébe? (1 = egyáltalán nem; 7 = nagymértékben)".	Világgaazdasági Fórum	Globális Versenyképességi Jelentés 2015-2016, p. 377	

Munkaerőpiac	Munka szabadsága * Munkavállalói képzés		
Szabályozás	A monopóliumellenes politika hatékonysága a következő kérdésre adott válasz: “Az országban, ahol él, mennyire hatékony a monopóliumellenes politika a tisztességes verseny biztosításában? [1 = egyáltalán nem hatékony; 7 = meglehetősen hatékony] “	Világgaazdasági Fórum	Globális Versenyképességi Jelentés 2015-2016, p. 395
Piaci dominancia	A piaci dominancia mértéke: “Az országban, ahol él, a vállalati tevékenység (1 = kevés üzleti csoport által meghatározott, 7 = sok vállalat között oszlik meg)”.	Világgaazdasági Fórum	Globális Versenyképességi Jelentés 2015-2016, p. 471
Versenyszabályozás	Szabályozás * Piaci dominancia		
Technológia transzfer	A GCI innovációs index pontjaiból áll össze: az innováció komplex mérőszáma, amely tartalmazza a magánszektorban zajló kutatás-fejlesztést (K+F), kiemelkedő teljesítményű tudományos kutatóintézetek jelenlétét, az egyetemek és az ipar közti kutatási együttműködések és a szellemi tulajdon védelmét.	Világgaazdasági Fórum	Globális Versenyképességi Jelentés 2015-2016, p. 22
GERD	A kutatás-fejlesztésre fordított bruttó hazai kiadások (GERD) a GDP százalékában kifejezettek, 2014-es vagy a legfrissebben elérhető adatok, Puerto Rico, a Dominikai Köztársaság és az Egyesült Arab Emírátsok adatai becsült értékek.	UNESCO	http://stats.uis.unesco.org/unesco/TableViewer/tableView.aspx?ReportId=2656
Tudományos intézetek	Tudományos kutatóintézetek minősége. A következő kérdésre adott válasz: “Az országban, ahol él, milyennek ítéli meg a tudományos kutatóintézetek minőségét? [1 = meglehetősen rosszak—a világ legrosszabbjai között vannak; 7 = meglehetősen jók—a világ legjobbjai között vannak] “	Világgaazdasági Fórum	Globális Versenyképességi Jelentés 2015-2016, p. 381
Tudósok elérhetősége	Tudósok és mérnökök elérhetősége. A következő kérdésre adott válasz: “ Az országban, ahol él, milyen mértékben elérhetőek tudósok és mérnökök? [1 = egyáltalán nem; 7 = széles körben elérhetőek] ”	Világgaazdasági Fórum	Globális Versenyképességi Jelentés 2015-2016, p. 381
Tudomány	GERD* A Tudományos intézetek és a Tudósok elérhetősége átlaga	Saját kalkuláció	
Kockázati tőke	A kockázati tőke hozzáférhetősége a következő kérdésre adott válasz: “ Az országban, ahol él, mennyire könnyű az innovatív, de kockázatos projekteket folytató kezdő vállalkozóknak tőkefinanszírozáshoz jutniuk? [1 = meglehetősen nehéz; 7 = meglehetősen könnyű]”	Világgaazdasági Fórum	Globális Versenyképességi Jelentés 2015-2016, p. 379
Üzleti stratégia	A vállalatok azon képességére utal, hogy olyan megkülönböztető stratégiát tudnak folytatni, amely megkülönböztetett pozicionálást, valamint a termelés és a szolgáltatási folyamat innovatív eszközeit tartalmazza.	Világgaazdasági Fórum	Globális Versenyképességi Jelentés 2015-2016, p. 22
Kockázati tőke és stratégia	Kockázati tőke * Üzleti stratégia	Saját kalkuláció	
Gazdasági komplexitás	“A gazdasági komplexitás a gazdaságba beágyazott hasznos tudás sokszínűségéhez kapcsolódik. Mivel az egyének korlátozott mértékű tudást tudnak felhalmozni, a társadalom csak úgy képes a tudásbázisát bővíteni, ha termékek létrehozása érdekében elősegíti az egyre komplexebb hálózatokban működő egyének interakcióját. A gazdasági komplexitást azoknak a termékeknek a skálájával mérjük, amelyeket az országok képesek előállítani.” (http://atlas.media.mit.edu/en/resources/economic_complexity/)	Observatory of Economic Complexity	http://atlas.media.mit.edu/en/resources/data/

Tőkepiaci mélység*	A tőkepiaci mélység a kockázati- és magántőke index hat alindexének egyike. A változó a tőkepiac méretének és likviditásának, a részvénykibocsátás, az összeolvadás és felvásárlás, valamint a kölcsöntőke- és hitelpiac szintjének komplex mérőszáma. Megjegyzés: A 2006 és 2015 közötti időszak módszertani változtatásai miatt a korábbi évekkkel való összehasonlítás nem tökéletes.	EMLYON Business School Franciaország és IESE Business School, Barcelona, Spanyolország http://blog.iese.edu/vcpeindex/files/2013/08/VCPE-Index-2013-Annual-HD.pdf
---------------------------	--	--

4. MELLÉKLET: A 2016-OS GEM FELMÉRÉSBEN RÉSZT VEVŐ ORSZÁGOK RANGSORA GEI ÉRTÉKÜK ALAPJÁN

Helyezés	Ország	GDP (\$, PPP)	GEI	Helyezés	Ország	GDP (\$, PPP)	GEI
1	USA	53 273	83,6	34	Kolumbia	13 124	38,2
2	Svájc	56 625	80,4	35	Görögország	24 264	37,1
3	Kanada	43 088	79,2	36	Jordánia	8 390	36,5
4	Egyesült Királyság	38 901	77,8	37	Magyarország	25 381	36,4
5	Ausztrália	44 414	75,5	38	Uruguay	20 047	35,0
6	Írország	62 828	73,7	39	Horvátország	21 409	34,0
7	Svédország	46 441	73,1	40	Dél-afrikai Köztársaság	12 260	32,9
8	Franciaország	38 059	68,5	41	Malajzia	25 660	32,7
9	Hollandia	47 128	68,1	42	Libanon	12 974	31,5
10	Finnország	39 423	67,9	43	Belize	7 831	30,0
11	Hong Kong	54 279	67,3	44	Kazahsztán	23 420	29,7
12	Ausztria	44 144	66,0	45	Marokkó	7 266	29,2
13	Németország	44 072	65,9	46	Macedónia	13 055	29,1
14	Izrael	32 613	65,4	47	Peru	12 072	28,4
15	Tajvan	48 095	59,5	48	India	6 093	28,4
16	Chile	22 707	58,5	49	Bulgária	17 709	27,8
17	Luxemburg	97 019	58,2	50	Panama	21 335	27,7
18	Katar	118 215	55,0	51	Thaiföld	15 682	27,4
19	Észtország	27 735	54,8	52	Irán	16 010	26,8
20	Dél-Korea	34 986	54,2	53	Egyiptom	10 319	25,9
21	Szlovénia	29 803	53,8	54	Grúzia	9 267	25,8
22	Egyesült Arab Emirátusok	67 133	53,5	55	Oroszország	24 026	25,2
23	Lengyelország	26 003	50,4	56	Argentína	18 479	24,0
24	Portugália	27 007	48,8	57	Jamaica	8 190	22,2
25	Ciprus	31 196	48,0	58	Indonézia	10 765	21,0
26	Spanyolország	33 261	45,3	59	Ecuador	10 462	20,5
27	Szlovákia	29 156	44,9	60	Brazília	14 024	20,3
28	Törökország	23 679	44,5	61	Szenegál	2 380	19,2
29	Puerto Rico	33 844	42,1	62	Guatemala	7 367	18,5
30	Olaszország	34 620	41,4	63	Salvador	7 990	16,7
31	Kína	14 401	41,1	64	Kamerun	742	15,4
32	Lettország	23 712	40,5	65	Burkina Faso	1 595	13,2
33	Szaúd-Arábia	50 458	40,2				